

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

POŠTENA VREDNOST OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Ljubljana, december 2009

ŽARKO RANKOV

IZJAVA

Študent Žarko Rankov izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Marka Hočevarja in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. PODLAGE ZA MERJENJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV	2
2.1 POJMOVANJE IZVIRNE VREDNOSTI PRI OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTVIH	3
2.2 NADOMESTITVENA IN NADOMESTLJIVA VREDNOST	4
2.3 SEDANJA VREDNOST	5
2.4 POŠTENA VREDNOST	6
2.5 RAZVRSTITEV PODLAG ZA MERJENJE VREDNOSTI SREDSTEV	7
3. RAČUNOVODSTVO OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV	8
3.1 RAZVRŠČANJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV	10
3.2 PRIPOZNAVANJE	10
3.3 ZAČETNO RAČUNOVODSKO MERJENJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV	11
3.3.1 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z nakupom	11
3.3.2 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z izgradnjo v lastni režiji	12
3.3.3 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z zamenjavo	12
3.3.4 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z najemom	13
3.3.5 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z državno podporo	14
3.4 ALTERNATIVE ZA MERJENJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV PO PRIPOZNANJU	14
3.4.1 Model nabavne vrednosti	15
3.4.2 Model prevrednotenja	15
3.4.2.1 Opredelitev poštene vrednosti	15
3.4.2.2 Pogostost prevrednotenj	16
3.4.2.3 Amortizacijski popravek vrednosti na dan prevrednotenja	16
3.4.2.4 Prevrednotenje celotne skupine opredmetenih osnovnih sredstev	17
3.4.2.5 Opredmetena osnovna sredstva, katerih pošteno vrednost ne moremo zanesljivo izmeriti	17
3.4.2.6 Računovodsko obravnavanje povečanja oziroma zmanjšanja iz prevrednotenja	18
3.4.2.7 Koriščenje presežka iz prevrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev	20
3.5 AMORTIZACIJA OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV	21

3.5.1	Razvrščanje stroškov amortizacije	21
3.5.2	Pripoznavanje stroškov amortizacije.....	21
3.5.3	Začetno računovodsko merjenje stroškov amortizacije	22
3.5.4	Prevrednotovanje stroškov amortizacije	22
4.	OPREDELITEV POŠTENE VREDNOSTI	22
4.1	POŠTENA VREDNOST IN OSLABITEV SREDSTEV	25
4.1.1	Vrednost v uporabi	25
4.1.1.1	Podlaga za ocenjevanje prihodnjih denarnih tokov	26
4.1.1.2	Sestavljanje ocen prihodnjih denarnih tokov	26
4.1.1.3	Določitev diskontne mere	26
4.2	POŠTENA VREDNOST IN NALOŽBENE NEPREMIČNINE.....	28
5.	POŠTENA VREDNOST Z VIDIKA STANDARDOV OCENJEVANJA VREDNOSTI	29
5.1.	VREDNOTENJE ZA NAMEN RAČUNOVODSKEGA POROČANJA.....	30
5.1.1	Način primerljivih prodaj	34
5.1.2	Na donosu zasnovan način	34
5.1.3	Nabavnovrednostni način.....	35
	SKLEP.....	35
	LITERATURA IN VIRI	37

1. UVOD

Irelevantnost računovodskih izkazov za oceno vrednosti podjetja, velike vrzeli med tržno in knjigovodsko vrednostjo ter asimetrija informacij med managerji in vlagatelji na trgu kapitala so pod pritiskom vlagateljev pripeljali regulatorje računovodskega poročanja do zahteve po široki uveljavitvi merjenja sredstev in obveznosti po pošteni vrednosti. Vendar je še daleč od tega, da bi bil koncept splošno teoretično sprejet in praktično uveljavljen. Prav nasprotno, nenehno se odpira niz dilem. Začnejo se s poimenovanjem nove metode merjenja, nadaljujejo pa z vprašanjem, ali ta res bolj ustreza dvema osnovnima namenoma računovodskih informacij - informiranju vlagateljev in nadzoru poslovanja (Slapničar, 2007, str. 22).

Kot osnovo za prikazovanje in vrednotenje računovodskih postavk se uporabljajo različni računovodski standardi. Poznamo lokalne in mednarodne računovodske standarde. V diplomskem delu sem uporabljal Slovenske računovodske standarde 2006 (v nadaljevanju SRS) in Mednarodne standarde računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP). Tako SRS kot MSRP poudarjajo in spodbujajo resnično in pošteno izkazovanje stanja sredstev in obveznosti do njihovih virov ter poslovnega in finančnega izida podjetja.

Namen računovodskih standardov je dajanje informacij o finančnem stanju in uspešnosti podjetja, ki so na voljo širšemu krogu uporabnikov in služijo kot pomoč pri odločanju in sprejemanju različnih poslovnih odločitev. Če želimo zagotoviti, da so računovodski izkazi prikazani resnično in pošteno, jih je potrebno sestaviti in prikazovati skladno z določenim računovodskim okvirom, v našem primeru gre za SRS ali MSRP, kar pomeni, da tukaj ne govorimo o pošteni vrednosti v absolutnem smislu. V primeru da spreminjamo računovodski okvir, spreminjamo tudi podlago za presojanje resničnosti in poštenosti.

Sredstva poznamo v različnih oblikah, lahko so opredmetena ali pa neopredmetena. Podjetja posedujejo in obvladujejo sredstva zaradi preteklih poslovnih dogodkov, pričakujejo pa, da bodo v prihodnosti od njih pritekale gospodarske koristi. Poznamo več načinov, kako lahko od posameznega sredstva pritečejo v podjetje prihodnje gospodarske koristi. Podjetje lahko sredstvo uporablja za opravljanje dejavnosti, lahko ga zamenja za drugo sredstvo, lahko ga uporabi za poravnavo svojega dolga ali ga proda z dobičkom. Sredstva v poslovnih knjigah pripoznamo, kadar od njih lahko pričakujemo bodoče gospodarske koristi in jim lahko zanesljivo izmerimo vrednost. (Hieng et al., 2004, str. 20)

Pomen ocenjevanja vrednosti sredstev in podjetij postaja z razvojem računovodskih standardov čedalje večji in s tem v povezavi tudi delovanje ocenjevalcev vrednosti. Z vrednotenjem se ukvarjajo strokovnjaki, ki so ustrezno usposobljeni za ocenjevanje. Njihova naloga je, da za naročnika pripravijo realno objektivno mnenje o vrednosti podjetja, njegovih sredstvih ali dolgu (Cerar, 2006, str. 1).

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri poglavja. V uvodu sem opredelil obravnavano problematiko in predstavitev različnih vsebinskih delov. V prvem poglavju sem opredelil različne podlage za merjenje opredmetenih osnovnih sredstev, kar je ključnega pomena pri razumevanju predpostavke, kdaj se lahko opredmeteno osnovno sredstvo pripozna. Naslednje poglavje predstavlja računovodstvo opredmetenih osnovnih sredstev, kar je osnova za razumevanje celotne problematike. Tretje in četrto poglavje sem namenil opredelitvi poštene vrednosti glede na različne računovodske kategorije oziroma z vidika standardov ocenjevanja vrednosti. V sklepu sem podal ugotovitve, ki predstavljajo povzetek obravnavane tematike.

Namen diplomskega dela je opredeliti pojem poštene vrednosti pri opredmetenih osnovnih sredstvih iz različnih vidikov in sicer kaj sploh pomeni koncept poštene vrednosti, v kakšnih primerih se srečamo s tem konceptom, na kakšen način določimo pošteno vrednost in kako jo prikažemo.

2. PODLAGE ZA MERJENJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Za začetek naj namenim nekaj besed temeljnim računovodskim predpostavkam. Ko pogledamo zasnove računovodenja, vidimo da je bistven pomen v enostavnem sestavljanju računovodskih obračunov in predračunov ter računovodskih izkazov, pod katerimi razumemo bilanco stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnih tokov ter izkaz gibanja kapitala. Pri sestavljanju obračunov in predračunov in računovodskih izkazov se zahteva resničnost in poštenost predstavljanja; to velja za zunanje poročanje, za notranje poročanje pa se to pričakuje. Zato lahko predpostavke, ki veljajo za zunanje poročanje, to je sestavljanje računovodskih izkazov, posplošimo na celotno računovodenje (SRS, 2006).

Glavni računovodski predpostavki sta upoštevanje nastanka poslovnih dogodkov in upoštevanje časovne neomejenosti delovanja. Pod prvo predpostavko razumemo, da je potrebno računovodske izkaze sestavljati na podlagi računovodenja, ki je zasnovano na temeljnih poslovnih dogodkih, to pomeni, da se poslovni dogodki pripoznajo, ko se pojavijo in ne šele ob plačilu. Tako se odhodki pripoznajo v izkazu poslovnega izida na podlagi neposredne povezave nastanka stroškov ali odhodkov in pridobitve prihodkov (vzporejanja prihodkov in odhodkov), vendar ta ideja v bilanci stanja ne dovoljuje pripoznavati postavk, ki ne ustrezajo opredelitvi sredstev ali obveznosti do njihovih virov.

Druga predpostavka pa pomeni, da je treba računovodske izkaze sestavljati, kot da bo podjetje nadaljevalo poslovanje v dogleдни prihodnosti in kot da nima niti namena niti potrebe, da bi ga povsem ustavilo ali pomembno skrčilo; z vidika računovodenja to pomeni, da morajo biti gospodarske kategorije ovrednotene drugače, kot bi bile, če bi podjetje opustilo poslovanje (SRS, 2006).

Skozi zgodovino pojmovanja sredstev srečamo različna izhodišča; v začetku 20. stoletja se je poudarjalo vrednotenje sredstev in dolgov ter bilanca stanja. Kasneje od 30. let do konca 70. let se je poudarjalo merjenje odhodkov in prihodkov ter izkaz poslovnega izida, od 80. let naprej pa imamo ponovno opraviti s poudarkom na vrednotenju sredstev in dolgov ter bilance stanja (Liang, 2001, str. 224-228).

Na tem konceptu tudi temeljijo MSRP, ki sredstva opredeljujejo kot dejavnik, ki ga podjetje obvladuje zaradi preteklih poslovnih dogodkov in iz katerega se pričakuje tok prihodnjih gospodarskih koristi v podjetje. Prihodnja gospodarska korist sredstva pomeni možnost posredno ali neposredno prispevati k toku denarnih sredstev in njihovih ustreznikov v podjetje. Lahko pa je tudi spremenljivost v denarna sredstva ali njihove ustreznike ali pa možnost zmanjšanja denarnih odtokov, to je izdatkov. Dolg je sedanja obveza podjetja, ki izhaja iz preteklih poslov ali drugih poslovnih dogodkov, poravnava obveze pa bo po pričakovanju povzročila odtok dejavnikov, ki omogočajo gospodarske koristi, iz podjetja. Skoraj enaki sta opredelitvi obeh kategorij tudi v SRS in sicer v uvodu. (MSRP, 2006).

Ko govorimo o gospodarskih kategorijah v računovodskih izkazih ne moremo mimo merjenja gospodarskih kategorij. Merjenje je ugotavljanje denarno izraženih velikosti, v katerih se pripoznavajo gospodarske kategorije v računovodskih izkazih in pred tem v računovodskih razvidih (SRS, 2006).

Za merjenje, v našem primeru sredstev, pa obstajajo različne podlage in sicer:

- (a) izvorna vrednost
- (b) dnevna vrednost (nadomestitvena vrednost)
- (c) nadomestljiva vrednost
- (d) poštena vrednost
- (e) sedanja vrednost.

2.1 POJMOVANJE IZVIRNE VREDNOSTI PRI OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTVIH

Pri pojmovanju opredmetenih osnovnih sredstev je ključno pojmovanje izvorne vrednosti. Pojem izvorna vrednost izhaja iz angleškega pojma *cost concept*; *cost* lahko razumemo kot nabavno ceno, ki je seštevek nakupne cene količinske enote in ustreznih neposrednih stroškov nakupa, ki vključujejo v primeru uvoza tudi uvozne dajatve, medtem ko nabavno vrednost lahko opredelimo kot nabavno ceno večje količine sredstev, večjega sredstva ali podjetja v zvezi s pridobitvijo kakih sredstev. Dejansko nabavno vrednost v času pridobitve pa lahko opredelimo kot izvorno vrednost, čeprav je pojem izvorna vrednost nekoliko širši in splošnejši (Turk, 2002, str. 178).

Če pogledamo v Okvirna navodila Upravnega odbora za mednarodne računovodske standarde (International Accounting Standards Board – IASB) vidimo, da je v izvorna

vrednost opredeljena kot znesek plačanih denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov ali pa poštene vrednosti nadomestila, danega v trenutku nabave, da bi podjetje pridobilo omenjeno sredstvo. Poenostavljeno gre za opredelitev nabavne vrednosti sredstva, s katero imamo opraviti ob nabavi, to je nakupu sredstva.

Ko govorimo o nabavni vrednosti, s katero imamo opravka pri nakupu sredstev, lahko nabavna vrednost pomeni tudi stroškovno vrednost znotraj podjetja ustvarjenega sredstva, ki se lahko pripozna, pri čemer pa stroškovna vrednost znotraj podjetja ustvarjenega sredstva ne sme presegati morebitne nabavne vrednosti ob nakupu primerljivega sredstva na trgu, kar je jasno opredeljeno tudi v 12. členu SRS 1 – Opredmetena osnovna sredstva. Izvirna oziroma nabavna vrednost znotraj podjetja ustvarjenega osnovnega sredstva je podrobneje opredeljena v poglavju Računovodstvo opredmetenih osnovnih sredstev in sicer v podpoglavju Začetno računovodsko pripoznavanje opredmetenih osnovnih sredstev.

2.2 NADOMESTITVENA IN NADOMESTLJIVA VREDNOST

Ko govorimo o računovodskem modelu nadomestitvene vrednosti imamo za primerjavo model vrednosti za podjetje, ki pravi, da podjetje pridobi sredstvo zato, ker pričakuje, da bo donos te naložbe presegal njeno izvirno vrednost. Z vidika podjetja je seveda pričakovano, da bo to sredstvo v uporabi dokler ne bo prinašalo izgube, v primeru izgube pa se podjetje odloči za nadomestitev sredstva, to je da se odloči za nadomestitveno naložbo. S tem si namreč zagotovi, da ne bo izgubilo donosov, ki so večji od zneska, potrebnega za nadomestitev izgubljenega sredstva (Nobes, 2001, str. 10).

Nadomestitvena vrednost sredstva ne temelji na njegovi izvorni vrednosti, ampak je ocena zneska nadomestitve sredstva v okviru gospodarskih razmer na dan bilance stanja, seveda ob tem upoštevamo tudi ustrezne vhodne cene. Druga možnost bi bila, da bi se sredstvo ovrednotilo glede na donose, ustvarjene z njegovo uporabo, ki so po tej logiki vrednostno večji od nadomestitvene vrednosti sredstva. Vendar se takšno razmišljanje v tem modelu zavrača z utemeljitvijo, da so tovrstni donosi izgubljeni (Novak, 2007, str. 35).

Okvirna navodila Upravnega odbora za mednarodne računovodske standarde imenujejo nadomestitveno vrednost kot dnevno vrednost (current cost basis); na osnovi te podlage za merjenje se sredstva obravnavajo z zneski denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki bi jih bilo treba plačati za pridobitev enakega ali enakovrednega sredstva v sedanosti (IASB, 2007).

Zelo podobno opredelitev nadomestitvene vrednosti sredstva (replacement value of asset) navaja tudi Turk, ki jo opredeljuje kot ocenjeno vrednost sredstva, ki ga želimo nadomestiti z novim enakim ali istovrstnim sredstvom; lahko se razlikuje od nadomestitvene cene sredstva, s katerim bi nadomestili staro sredstvo, a je odvisna od pogodbe (Turk, 2002, str. 305).

Kadar pa donosi iz naslova sredstva v modelu vrednosti za podjetje ne zagotavljajo več nadomestitve sredstva, se uporabi druga podlaga za merjenje. V takšnem primeru si podjetje poskuša iz takšnega sredstva povrniti kar največji znesek. Za to obstajata dva načina: podjetje bo sredstvo bodisi še naprej uporabljalo in s tem dobilo preostale donose bodisi ga bo odtujilo in dobilo iztržek od prodaje (Lennard, 2002, str. 36 in 37).

Če bo vrednost pri sedANJI uporabi, večja od čiste iztržljive vrednosti, bo razumno poslovodstvo sredstvo še naprej uporabljalo, sicer pa ga bo prodalo. Večja izmed vrednosti pri sedANJI uporabi in čiste iztržljive vrednosti pa je dejansko opredelitev nadomestljive vrednosti iz MSRP, ki se uporablja ob oslabiljenosti dolgoročnih sredstev (Novak, 2007, str. 36).

Vrednost pri sedANJI uporabi je sedanja vrednost ocenjenega prihodnjega presežka prejemkov nad izdatki, za katerega se pričakuje, da se bo pojavil pri nadaljnji uporabi sredstva in iz njegove odtujitve na koncu njegove dobe koristnosti (Turk, 2002, str. 815).

Čista iztržljiva vrednost sredstva je ocenjena iztržljiva vrednost sredstva, zmanjšana za ocenjene stroške dokončanja in ocenjene stroške, potrebne za to, da pride do prodaje; lahko se razlikuje od čiste iztržljive cene sredstva, ki je odvisna od pogodbe (Turk, 2002, str. 43).

Iztržljiva vrednost sredstva je ocenjeni znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki bi jih bilo mogoče v sedanjosti dobiti s prodajo sredstva na običajen način (Turk, 2002, 173).

Ko govorimo o nadomestljivi vrednosti gre za to, kako bo poslovodstvo povrnilo knjigovodsko vrednost sredstva, če se je njegova storitvena zmožnost zmanjšala. Podjetje lahko sredstvo proda ali ga še naprej uporablja, odvisno od tega, kako je dosežena večja dobičkonosnost. Če podjetje ugotovi, da je nadaljnja uporaba sredstva smotrna in bolj dobičkonosna od prodaje, bo sredstvo še naprej uporabljalo. V primeru, da bo podjetje s prodajo doseglo večji dobiček, pa se bo podjetje odločilo za prodajo. Poštena vrednost, zmanjšana za stroške prodaje, je tako čisti znesek, ki ga podjetje lahko dobi s prodajo sredstva na dan merjenja (Novak, 2007, str. 36).

2.3 SEDANJA VREDNOST

Sedanja vrednost sredstva je ocenjena razdonosena vrednost prihodnjih čistih prejemkov, ustvarjenih s sredstvom pri običajnem delovanju, vključno s čistimi prejemki pri dokončni odtujitvi sredstva. Tako je definirana sedanja vrednost v Uvodu v Mednarodne računovodske standarde (v nadaljevanju MRS).

Ko govorimo o sedANJI vrednosti pri sredstvih moramo biti posebej pazljivi; namreč MRS 36 – Oslabitev sredstev v 6. členu navaja, da je vrednost v uporabi sedanja vrednost

prihodnjih denarnih tokov, ki bodo izhajali iz sredstva in iz njegove odtujitve ob koncu dobe koristnosti. Izraz vrednost v uporabi bi lahko uporabljali kot sopomenko, vendar temu ni tako.

Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi MRS 40, Naložbene nepremičnine. Standard pravi, da podjetje po začetnem pripoznavanju lahko izbere kot svojo računovodsko usmeritev tudi model poštene vrednosti, po katerem so najboljši dokaz poštene vrednosti veljavne cene na delujočem trgu za podobne nepremičnine na istem kraju in v enakih okoliščinah, ki so predmet podobnih pogodb o najemu ali drugih pogodb.

V primeru, da na delujočem trgu niso na voljo veljavne cene, pa podjetje upošteva informacije iz več virov, tudi projekcije razobrestenega denarnega toka, ki so zasnovane na zanesljivih ocenah prihodnjih denarnih tokov, ki so podprte z ustreznimi zunanji dokazi, tukaj mislim predvsem na podatke, ki odsevajo trenutno stanje na trgu. Poleg tega standard jasno določa, da se ocena poštene vrednosti, ki temelji na sedanji vrednosti čistih denarnih tokov, razlikuje od vrednosti pri uporabi, opredeljeni v MRS 36.

Če povzamemo bi lahko sedanje vrednosti sredstev razdelili na sedanje vrednosti, ki odsevajo ocene in pričakovanja tržnih udeležencev, ter sedanje vrednosti, ki odsevajo ocene in pričakovanja posameznega podjetja, kar bi lahko poimenovali vrednost v uporabi (Novak, 2007, str. 40).

2.4 POŠTENA VREDNOST

Ko govorimo o pošteni vrednosti z računovodskega vidika, opredelimo pošteno vrednost kot računovodsko kategorijo, ki bi naj zagotavljala realnejše izkazovanje knjigovodskih postavk. Pri tem pa ne gre za vrednost, ki je poštena v absolutnem smislu, ampak glede na to, kako jo v povezavi s posameznimi postavkami računovodskih izkazov opredeljuje okvir računovodskega poročanja (Praznik, 2005, str. 66).

Turk (2002, str. 506) opredeljuje pošteno vrednost sredstva kot ocenjeni znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, za katerega je sredstvo mogoče zamenjati med dobro obveščanim in voljnim kupcem ter dobro obveščanim in voljnim prodajalcem v preišljenem poslu; šteje kot iztržljiva vrednost sredstva in se lahko razlikuje od poštene cene sredstva, ki je odvisna od pogodbe. V primeru ko govorimo o pošteni vrednosti pri ocenjevanju vrednosti pa Turk pošteno vrednost opredeli kot v denarni merski enoti izražen znesek pri prodaji sredstva v razmerah in pod pogoji, ki se razlikujejo od tistih na odprtem trgu in tistih, ki so zajeti v opredelitev tržne vrednosti, na primer pri hitri prodaji v stiski.

MSRP oziroma SRS sta poenotena pri opredelitvi poštene vrednosti; poštena vrednost je opredeljena kot znesek, za katerega je mogoče izmenjati sredstvo, poravnati obveznost ali

izmenjati podeljen kapitalni instrument med dobro obveščena in voljnima strankama v preišljenem poslu (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Opreelitev poštene vrednosti se sklicuje na »dobro obveščeni in voljni stranki«, kar v tem primeru pomeni, da sta tako kupec kot prodajalec primerno obveščena o naravi in značilnostih sredstva, njegovi dejanski in možni uporabi ter tržnih razmerah na dan bilance stanja (Novak, 2007, str. 40).

Poleg tega se opredelitev poštene vrednosti sklicuje tudi na preišljen posel. Turk (2002, str. 484) ga opredeljuje kot posel med strankama, ki nista v posebnih ali nenavadnih razmerjih (na primer obvladujoče ali odvisno podjetje), ki bi ustvaril za trg neznačilno raven cen ali bi tako raven umetno zvišal zaradi sestavine s posebno vrednostjo.

MRS 39 in MRS 40 navajata, da so kotirane tržne cene na najugodnejših delujočih trgih, do katerih ima podjetje neposreden dostop, najboljši dokaz poštene vrednosti sredstva. Ustrezna kotirana tržna cena za sredstvo v posesti je navadno cena povpraševanja, za sredstvo, ki se bo pridobilo, pa cena ponudbe. V primeru, ko nimamo na voljo cene povpraševanja in ponudbe, pa vzamemo za pošteno vrednost ceno zadnjega primerljivega posla, vendar samo v primeru, ko se gospodarske razmere niso pomembno spremenile (MSRP, 2006).

V primeru, da trg za sredstvo ni dejaven, pa podjetje ugotovi pošteno vrednost z uporabo metode vrednotenja, s katero podjetje poskuša ugotoviti, kolikšna bi bila tržna cena na dan merjenja v preišljenem tržnem poslu v normalnih poslovnih okoliščinah (Novak, 2007, str. 41). Metode vrednotenja bom podrobneje opisal v nadaljevanju diplomske naloge.

2.5 RAZVRSTITEV PODLAG ZA MERJENJE VREDNOSTI SREDSTEV

V literaturi najdemo številne razvrstitve podlag za merjenje sredstev. Najpreprostejša je delitev glede na čas, pri kateri bi lahko ločili (Nobbes, 2001, str. 13):

- (a) pretekle vrednosti – izvorno vrednost,
- (b) sprotne vrednosti – nadomestitveno vrednost, čisto iztržljivo vrednost, pošteno vrednost in sedanjo vrednost.

Druga možna delitev je delitev na (Nobbes, 2001, str. 13):

- (a) vhodne vrednosti – izvorno vrednost in nadomestitveno vrednost
- (b) izhodne vrednosti – čisto iztržljivo vrednost in vrednost pri uporabi.

Poštena vrednost po tej razvrstitvi ne spada niti med vhodne niti med izhodne vrednosti, kajti kadar je na voljo trenutna kotirana tržna cena, je ta najboljši dokaz poštene vrednosti. Tako lahko pošteno vrednost uvrstimo med srednje vrednosti.

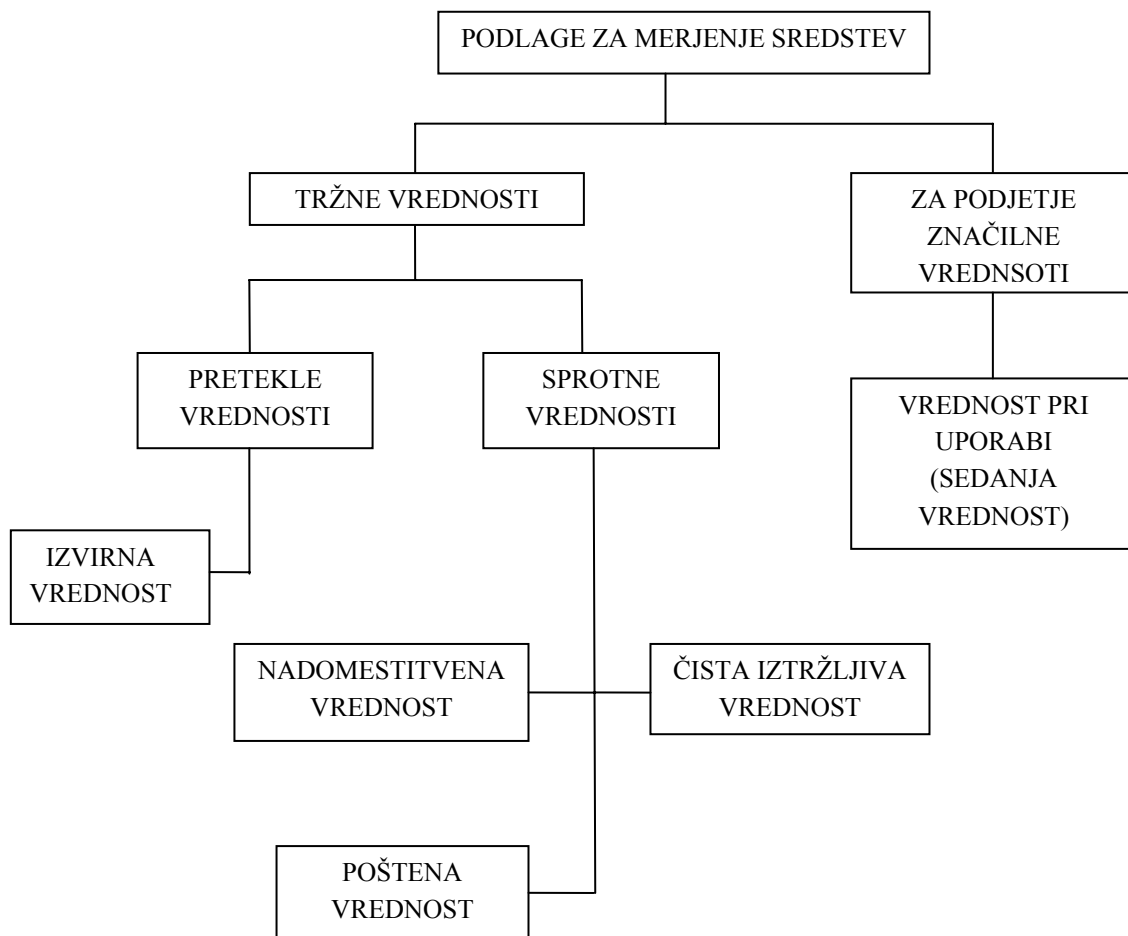
Tretja možna delitev je delitev na:

(a) vrednosti značilne za podjetje

(b) tržne vrednosti

Ko govorimo o vrednostih značilne za podjetje se vrednosti teh sredstev merijo iz zornega kota podjetja, ki s temi sredstvi razpolaga. To pomeni, da nekateri dejavniki in informacije, ki so pomembni za podjetje, ki razpolaga sredstvi, za drugo podjetje niso pomembni. Tako je na primer zelo specializirano sredstvo za podjetje veliko več vredno kot za druge tržne udeležence.

Slika 1: Razvrstitev podlag za merjenje sredstev – delitev na vrednosti, značilne za podjetje in na tržne vrednosti skupaj z delitvijo na pretekle in sprotne vrednosti

Vir: C.W. Nobbes. Asset Measurement Bases in UK and IASC Standards 2001, str. 13.

3. RAČUNOVODSTVO OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Da lahko pošteno vrednost opredmetenih osnovnih sredstev dobro razumemo moramo poznati nekakšen okvir, na kateremu opredmetena osnovna sredstva temeljijo. Ta okvir praviloma predstavljajo računovodski standardi, ki so nekakšni splošno sprejeti principi, kako se računovodske kategorije obravnavajo. V standardih je opredeljeno kako se računovodske kategorije pripoznajo, razvrščajo in merijo.

V diplomskem delu se bom navezoval na MSRP in SRS. Predvsem se bom osredotočil na primerjavo standardov oziroma na obravnavo ključnih kategorij, ki so tako ali drugače povezane z opredelitvijo poštene vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev.

MSRP prvič srečamo v letu 1974, ko so se začeli oblikovati in so se do danes velikokrat spremenili oziroma dopolnili. SRS-je smo dobili po razpadu skupne države v letu 1992; prvi SRS-ji so bili napisani na podlagi Jugoslovanskih računovodskih standardov. Vse od prve implementacije, so SRS do danes doživeli številne spremembe, predvsem v smeri približevanja oziroma poenotenja z MSRP-ji. Lahko rečemo, da so SRS skoraj na vseh področjih skladni z MSRP, razlike obstajajo le v strukturi standardov. SRS namreč obravnavajo celotno področje računovodenja, medtem ko MSRP poglobljeno obravnavajo posamezne probleme računovodenja (Dolinšek, 2005, str. 18). Tako je lahko posamezen SRS povezan z več MSRP-ji.

Zakonska podlaga SRS-jev je Zakon v gospodarskih družbah (v nadaljevanje ZGD-1), ki v sedmem, osmem, devetem in desetem odstavku 54. člena pravijo, da podrobnejša pravila o računovodenju določijo SRS-ji, ki jih sprejme Slovenski inštitut za revizijo, v soglasju z ministroma, pristojnima za gospodarstvo in finance. Ministra, pristojna za gospodarstvo in finance, pred odločitvijo o soglasju z javnim pozivom omogočita zainteresiranim osebam, da nanje podajo mnenje. Po prejemu soglasja mora Slovenski Inštitut za revizijo SRS-je objaviti v Uradnem listu Republike Slovenije.

Slovenski računovodski standardi določijo zlasti:

- (a) vsebino in členitev izkaza denarnih tokov in izkaza gibanja kapitala;
- (b) pravila o vrednotenju računovodskih postavk;
- (c) pravila o vsebini posameznih postavk v računovodskih izkazih in pojasnilih teh postavk v prilogi k izkazu.

SRS ne smejo biti v nasprotju z določbami ZGD-1 in določbam drugih zakonov, ki urejajo pravila o računovodenju posameznih pravnih oseb, ter predpisov, izdanih na njihovi podlagi. Slovenski računovodski standardi morajo povzemati vsebino Direktive 78/660/EGS in Direktive 83/349/EGS in v zasnovi ne smejo biti v nasprotju z MSRP.

Ne glede na določbe sedmega in osmega odstavka 54. člena ZGD-1, morajo družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na katerega od organiziranih trgov vrednostnih papirjev v državah Evropske unije in so zavezane h konsolidaciji na podlagi 56. člena ZGD-1, sestaviti konsolidirano letno poročilo iz sedmega odstavka 56. člena omenjenega zakona v skladu z MSRP. Ker so MSRP alternativa SRS, velja za njih kot zakonska podlaga prav tako ZGD-1. Poleg zgoraj omenjenih družb sestavljajo računovodska poročila v skladu z MSRP še banke, zavarovalnice in druge družbe, če tako odloči skupščina družbe, vendar najmanj za pet let (prvi odstavek 60. člena ZGD-1).

Opredmetena osnovna sredstva so v MRS-jih opredeljena v standardu MRS 16 – Nepremičnine, naprave in oprema, MRS 36 – Oslabitev sredstev, MRS 40 – Naložbene nepremičnine in MRS 41 – Kmetijstvo, medtem ko so v SRS opredmetena osnovna sredstva opredeljena v SRS 1 – Opredmetena osnovna sredstva, SRS 13 – Stroški amortizacije in SRS 6 – Naložbene nepremičnine.

3.1 RAZVRŠČANJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Na podlagi SRS 1 med opredmetena osnovna sredstva uvrščamo zemljišča, zgradbe, proizvajalno opremo, drugo opremo in biološka sredstva.

MRS 16 prav tako obravnava zemljišča, zgradbe, proizvajalno opremo in drugo opremo, medtem ko se v tem standardu ne obravnavajo:

- (a) opredmetena osnovna sredstva namenjena prodaji, ki se obravnavajo v skladu z MSRP 5,
- (b) biološka sredstva povezana s kmetijsko dejavnostjo, ki so obravnavana v MRS 41,
- (c) rudarske pravice in zaloge rudnin, kot so nafta, zemeljski plin ali podobne neobnovljive dobrine.

Čeprav se biološka sredstva in rudarske pravice izključene iz obravnave v MRS 16, se ta standard uporablja za razvijanje in ohranjanje teh sredstev. Takšen primer predstavlja kmetijsko zemljišče.

Opredmeteno osnovno sredstvo je sredstvo v lasti ali v finančnem najemu, ki se uporablja pri ustvarjanju proizvodov ali storitev v več kot enem računovodskem obdobju. Sredstva v finančnem najemu so posebej obravnavana v MRS 17. Za sredstvo, ki je v finančnem najemu, pomeni da ga ima najemnik v ekonomski lasti, saj najemnik iz uporabe tega sredstva pridobiva gospodarske koristi v njegovi celotni ali le delni dobi koristnosti. Lastništvo tovrstnega sredstva lahko preide na najemnika ali pa tudi ne. Ko govorimo o finančnem najemu opredmetenega osnovnega sredstva je torej bistvena vsebina posla in ne pravna oblika.

Nepremičnine, katere smo nabavili oziroma zgradili kot nepremičnine namenjene dajanju v najem se obravnavajo v skladu s MRS 40 Naložbene nepremičnine, vendar se, dokler niso na voljo za dajanje v najem obravnavajo skladno s MRS 16.

V primeru, da podjetje vrednoti naložbene nepremičnine po modelu nabavne vrednosti, mora biti to vrednotenje v skladu z MRS 16.

3.2 PRIPOZNAVANJE

Opredmeteno osnovno sredstvo se lahko pripozna, če (MSRP, 2006; SRS, 2006):

- (a) je verjetno, da bodo pritekale gospodarske koristi, povezane z njim, in
- (b) je mogoče njegovo nabavno vrednost zanesljivo izmeriti.

Nadomestne dele in opremo za vzdrževanje ponavadi obravnavamo kot zalogo, kar pomeni da se v poslovnem izidu pripoznajo kot porabljeni. Vendar so takšni deli in oprema lahko tudi opredmeteno osnovno sredstvo, če podjetje pričakuje, da jih bo uporabljalo v več kot enem računovodskem obdobju ali jih je mogoče uporabljati samo v povezavi s posameznim sredstvom (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Nekatera opredmetena osnovna sredstva lahko podjetje pridobi zaradi varnosti ali okolja. Čeprav pridobitev tovrstnega sredstva neposredno ne poveča gospodarske koristi že obstoječih sredstev, je pridobitev potrebna, saj je s tem podjetju omogočeno, da pridobi bodoče gospodarske koristi iz z njim povezanih sredstev, ki bodo pritekale v podjetje in bodo večje, kot če do takšne pridobitve sploh ne bi prišlo (MSRP, 2006; SRS, 2006).

V nekaterih primerih je potrebno posamezna manjša sredstva združevati in potem se lahko skupaj vodijo kot eno sredstvo (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Kasnejši stroški, ki nastajajo v povezavi z opredmetenim osnovnim sredstvom, se kapitalizirajo (povečujejo nabavno vrednost osnovnega sredstva) le v primeru, če se povečajo bodoče gospodarske koristi v primerjavi s prvotno ocenjenimi. Stroški, ki nastajajo v povezavi z vzdrževanjem ali popravili in ki so namenjeni le obnavljanju ali ohranjanju prvotno ocenjenih stopenj učinkovitosti se pripoznajo kot stroški v poslovnem izidu tekočega leta (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.3 ZAČETNO RAČUNOVODSKO MERJENJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Pod pojmom začetno računovodsko merjenje opredmetenih osnovnih sredstev razumemo vrednotenje novo pridobljenih sredstev v podjetju. Seveda morajo ta sredstva izpolnjevati pogoje za pripoznavanje, katere smo opisali zgoraj. Opredmetena osnovna sredstva lahko pridobimo na različne načine in sicer: z nakupom, z izgradnjo ali izdelavo v lastni režiji, z zamenjavo za drugo opredmeteno osnovno sredstvo, z najemom in z državno podporo. V nadaljevanju si bomo pogledali, kako se nabavna vrednost različno meri glede na različne načine pridobitev (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.3.1 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z nakupom

Sredstvo se ob začetnem pripoznanju ovrednoti po nabavni vrednosti, katero sestavljajo:

- (a) nakupna cena, uvozne in nevračljive nakupne dajatve ter stroški, ki jih je mogoče pripisati neposredno njegovi usposobitvi za nameravano uporabo. Od nakupne cene se odštejejo vsi trgovinski in drugi popusti,

- (b) vsi stroški, ki so povezani z dajanjem sredstva v delujoče stanje,
- (c) ocena stroškov razgradnje in odstranitve opredmetenega osnovnega sredstva ter obnovitev mesta, kjer se je sredstvo nahajalo. Moramo pa poudariti, da tovrstni stroški lahko sestavljajo nabavno vrednost samo pri tistih sredstvih, kjer ima družba obvezo, da mesto, kjer se nahaja takšno sredstvo povrne v prvotno stanje obenem pa mora takšne stroške oceniti v skladu z MRS 37 Rezervacije, možne obveznosti in možna sredstva.

Obstaja nekaj tipičnih stroškov, ki se pripišejo nabavni vrednosti sredstva in sicer stroški zaposlencev, ki jih lahko neposredno povežemo s pridobitvijo sredstva, stroški priprave gradbišča, začetni stroški dobave in pretovarjanja, stroški namestitve in montaže, stroški preizkušanja delovanja sredstva, honorarji (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.3.2 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z izgradnjo v lastni režiji

Ko opredmeteno osnovno sredstvo izdelamo ali zgradimo v lastni režiji, njegovo nabavno vrednost sestavljajo stroški, ki predstavljajo izdelavo ali izgradnjo, lahko jih imenujemo tudi neposredni stroški in stroški, ki mu jih posredno pripišemo. Vsi stroški, ki niso povezani z izdelavo ali zgraditvijo in stroški, ki jih trg ne prizna ne tvorijo nabavne vrednosti takšnega sredstva. Lahko pa nabavno vrednost tvorijo stroški izposojanja za izgraditev sredstva in usposobitev za uporabo. Vsekakor pa mora biti nabavna vrednost skladna z zgornjo opredelitvijo nabavne vrednosti in ne sme biti večja kot če bi sredstvo kupili na trgu (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.3.3 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z zamenjavo

Opredmeteno osnovno sredstvo lahko pridobimo tudi z zamenjavo za drugo nedenarno sredstvo ali za sredstvo, ki je deloma denarno in deloma nedenarno. Nabavno vrednost takšnega sredstva se določi glede na pošteno vrednost pridobljenega sredstva, razen če:

- (a) menjalni posel nima trgovalne vsebine,
  - (b) pošteno vrednost niti prejetega niti danega sredstva ni mogoče zanesljivo izmeriti.
- V primeru, da pošteno vrednosti ne moremo določiti, sredstvo pripoznamo po knjigovodski vrednosti (SRS, 2006).

Zelo podobna je opredelitev tudi v MSRP. Podjetje mora tudi ugotoviti, kako bo menjalni posel vplival na prihodnje finančne tokove podjetja, s tem tudi ugotovi ali ima menjalni posel trgovalno vrednost. Kdaj ima menjalni posel trgovalno vrednost? To je v primeru če:

- (a) se ustroj (tveganje, trajanje in višina) finančnih tokov prejetega sredstva razlikuje od ustroja finančnih tokov danega sredstva ali
- (b) e vrednost tistega dela poslovanja podjetja, na katerega je menjalni posel vplival, zaradi tega posla spremeni, in

- (c) je razlika v točkah (a) ali (b) velika v primerjavi s pošteno vrednostjo izmenjanih sredstev.

3.3.4 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z najemom

Najprej naj definiramo pojem najema; najem je pogodbeno razmerje, v katerem najemodajalec prenese na najemnika v zameno za plačilo ali niz plačil pravico do uporabe sredstva za dogovorjen čas. Poznamo finančni in poslovni najem. O finančnem najemu govorimo, če se pri njem prenesejo skoraj vsa tveganja in koristi, povezani z lastništvom iz najemodajalca na najemnika. Najem se razvrsti kot poslovni najem, če ne pride do pomembnega prenosa tveganj in koristi, povezanih z lastništvom (MSRP, 2006; SRS, 2006).

SRS-ji govorijo o najemih v SRS 1 Opredmetena osnovna sredstva. 19. člen pravi, da je opredmeteno osnovno sredstvo, ki je pridobljeno s finančnim najemom, sestavni del skupine sredstev, ki ji pripada. Nabavna vrednost takšnega sredstva je enaka pošteni vrednosti ali sedanji vrednosti najmanjše vsote najemnin, in sicer tisti, ki je manjša. Obrestna mera, ki jo uporabljamo pri izračunu najmanjše vsote najemnin, je z najemom povezana obrestna mera, če jo lahko določimo, v nasprotnem primeru pa vzamemo predpostavljeno obrestno mero za izposojanje, ki jo plača najemnik. Pod pojmom najmanjša vsota najemnin razumemo znesek, ki ga najemnik plača ali plačuje med trajanjem najema. Od tega zneska so odšteti stroški za storitve in davki, ki jih mora plačati najemodajalec, katere bo dobil vrnjene v obliki najemnine. Pošteno vrednost kot smo že zgoraj omenili pa si razlagamo kot znesek, s katerim je mogoče zamenjati sredstvo ali poravnati dolg med dobro obveščena in voljna strankama v preišljenem poslu.

Glavna dilema pri najemih je ugotoviti ali gre za finančni ali poslovni najem, vsekakor je pomembno, da zadevo gledamo z vsebinskega vidika. MRS 17 v 10. členu govori, da gre za finančni najem, če je izpolnjen eden od sledečih pogojev:

- (a) z najemom se prenese lastništvo sredstva na najemnika do konca trajanja najema,
- (b) najemnik ima možnost kupiti sredstvo po ceni, ki je po pričakovanju dovolj manjša od poštene vrednosti na dan, ko je to možnost mogoče izrabiti, in je ob sklenitvi najema precej gotovo, da bo najemnik to možnost izrabil,
- (c) trajanja najema se ujema z večjim delom dobe gospodarne uporabe sredstva, čeprav njegovo lastništvo ni preneseno,
- (d) na začetku najema je sedanja vrednost najmanjše vsote najemnin enaka najmanj pošteni vrednosti najetega sredstva,
- (e) najeta sredstva so tako posebne narave, da jih lahko brez večjih sprememb uporablja samo najemnik.

Znaki okoliščin, ki posamič ali skupaj vodijo do uvrstitve najema med finančne najeme, so tudi:

- (a) če najemnik lahko odpove najem, najemodajalčeve izgube zaradi odpovedi bremenijo najemnika;
- (b) dobički ali izgube zaradi spreminjanja poštene preostale vrednosti pripadajo najemniku in
- (c) najemnik lahko podaljša najem v naslednje obdobje za najemnino, ki je bistveno manjša od tržne.

Vsi najemi, ki niso finančni najemi, so poslovni najemi. MRS v 12. členu še govori, da zgoraj navedeni kriteriji niso vedno odločilni; vedno ko obstajajo neke značilnosti, ki jasno kažejo, da se pomembna tveganja in koristi, povezane z lastništvom, ne prenesejo na najemnika, govorimo o poslovnem najemu.

3.3.5 Opredmeteno osnovno sredstvo pridobljeno z državno podporo

Po SRS se opredmeteno osnovno sredstvo, pridobljeno z državno podporo ali donacijo, se izkazuje po nabavni vrednosti, če ni znana, pa po pošteni vrednosti. Pod pojmom državna podpora razumemo državno pomoč v obliki prenosov sredstev na podjetje v zameno za upoštevanje nekaterih okoliščin v preteklosti ali v prihodnosti, ki se nanašajo na poslovanje podjetja. Mednje se ne uvrščajo tiste oblike državne pomoči, katerih vrednosti ni mogoče določiti v razumnih mejah, pa tudi ne posli med podjetjem in državo, ki jih ni mogoče razlikovati od običajnih trgovinskih poslov podjetja (MSRP, 2006; SRS, 2006).

MRS ne obravnavajo posebej pridobljenih sredstev z državno podporo, ampak so državne podpore in pomoči obravnavane v MRS 20 – Obračunavanje državnih podpor in razkrivanje državne pomoči.

Od 24. do 28. člena MRS 20 so obravnavane podpore v povezavi s sredstvi. Standard navaja, da s sredstvi povezane državne podpore, tudi nedelarne podpore po pošteni vrednosti, je potrebno predstaviti v bilanci stanja:

- (a) kot odložene (časovno razmejene) prihodke,
- (b) tako, da se odštejejo pri ugotavljanju knjigovodske vrednosti ustreznega sredstva.

3.4 ALTERNATIVE ZA MERJENJE OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV PO PRIPOZNANJU

MRS 16 ponuja podjetjem na izbiro dve možnosti prikazovanja opredmetenih osnovnih sredstev po pripoznavanju in sicer:

- (a) model nabavne vrednosti
- (b) model prevrednotenja

Ne glede za kakšen model se podjetje odloči, model velja za celotno skupino opredmetenih osnovnih sredstev.

3.4.1 Model nabavne vrednosti

Najprej si pogledjmo model nabavne vrednosti. Po tem modelu je potrebno opredmeteno osnovno sredstvo, ko je bilo že pripoznano kot opredmeteno osnovno sredstvo, razvidovati po njegovi nabavni vrednosti, zmanjšani za amortizacijski popravek vrednosti in nabrano izgubo zaradi oslabitve (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Ko uporabljamo ta model, se strošek nabavne vrednosti ne spreminja vse dokler sredstvo ne izločimo iz uporabe oziroma ga odtujimo. Vsi kasnejši stroški se obravnavajo skladno z določili standarda, ki smo jih opisali zgoraj (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.4.2 Model prevrednotenja

Ko se podjetje odloči za alternativni model in sicer model prevrednotenja mora opredmetena osnovna sredstva, ko so že bila pripoznana kot opredmetena osnovna sredstva, katerih pošteno vrednost je mogoče zanesljivo izmeriti, razvidovati po prevrednotenem znesku, ki je njihova poštena vrednost na dan prevrednotenja, zmanjšana za vsak kasnejši amortizacijski popravek vrednosti in kasnejše nabrane izgube zaradi oslabitve. Prevrednotenje mora biti dovolj redno, da se knjigovodska vrednost ne razlikuje bistveno od tiste, ki bi se ugotovila z uporabo poštene vrednosti na dan bilance stanja (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Sprememba modela vrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev pomeni tudi spremembo računovodskih usmeritev podjetja, ki se je za ta korak odločilo. MRS 8 Računovodske usmeritve, spremembe računovodskih ocen in napake navaja, da mora podjetje v takšnem primeru uporabiti prevrednotenje in ne prilagoditev prejšnjih obdobj.

3.4.2.1 Opredelitev poštene vrednosti

Poštena vrednost je znesek, za katerega je mogoče zamenjati sredstvo med dobro obveščenima in voljnima strankama v premišljenem poslu.

Poštena vrednost zemljišča in zgradbe se ponavadi izmeri na podlagi tržne vrednosti, ki je običajno ugotovljena z ocenitvijo poklicno usposobljenega ocenjevalca medtem ko je poštena vrednost naprav in opreme navadno njihova tržna vrednost, ugotovljena z ocenitvijo (MSRP, 2006; SRS, 2006).

V primeru, da ni dokazov o tržni vrednosti, ker gre za posebna opredmetena osnovna sredstva ali ker se takšna sredstva redko prodajajo drugače kot del podjetja, ki nadaljuje poslovanje, bo morda moralo podjetje določiti pošteno vrednost po donosu ali zmanjšani nadomestitveni vrednosti (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.4.2.2 Pogostost prevrednotenj

MRS 16 v 31. členu zahteva, da je potrebno prevrednotenja izvajati tako pogosto, da se knjigovodska vrednost opredmetenih osnovnih sredstev ne razlikuje bistveno od vrednosti, ki bi se ugotovila z uporabo poštene vrednosti na dan bilance stanja.

Standard tudi ne določa, da se morajo prevrednotenja izvajati letno. Pogostost prevrednotenj je odvisna od fluktuacij poštene vrednosti sredstev v določenih situacijah. Tako nestabilne gospodarske razmere in posamezne značilnosti panoge, kjer sredstva uporabljamo, zahtevajo letno prevrednotenje, medtem ko v nekih normalnih razmerah tako pogosto prevrednotenje ni potrebno. Standard tudi navaja, da opredmetena osnovna sredstva s nepomembnimi spremembami poštene vrednosti, ni potrebno prevrednoti pogosteje kot enkrat v treh ali petih letih (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.4.2.3 Amortizacijski popravek vrednosti na dan prevrednotenja

Glede na to, da prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev pomeni spremembo vrednosti teh sredstev, ta sprememba vpliva tudi na popravek vrednosti iz naslova amortiziranja. Tako se mora amortizacijski popravek vrednosti na dan prevrednotenja (MSRP, 2006; SRS, 2006):

- (a) prevrednotiti sorazmerno s spremembo kosmate knjigovodske vrednosti sredstva, tako da je knjigovodska vrednost sredstva po prevrednotenju enaka prevrednotenemu znesku (metoda A) Ta metoda se pogosto uporablja, kadar se sredstvo prevrednoti z uporabo nekega indeksa na njegovo zmanjšano nadomestitveno vrednost.
- (b) izločiti v breme kosmate knjigovodske vrednosti sredstva in se čisti znesek prevrednoti na prevrednoteni znesek (Metoda B) . Ta metoda se pogosto uporablja za zgradbe.

Poglejmo si način obračuna po obeh metodah:

Primer 1

Imamo zgradbo z knjigovodsko vrednostjo 10.000.000 EUR, in sicer je nabavna vrednost te zgradbe 12.000.000 EUR, amortizacijski popravke vrednosti pa znaša 2.000.000 EUR. Zgradba je bila prevrednotena na pošteno vrednost 13.000.000 EUR.

	Metoda A v 000 EUR	Metoda B v 000 EUR
<i>Nabavna oziroma prevrednotena vrednost</i>		
Knjigovodska vrednost (pred prevrednotenjem)	12.000	12.000
Popravek iz prevrednotenja	3.600*	1.000
Vrednost po prevrednotenju	15.600	13.000
<i>Amortizacija</i>		
Pred prevrednotenjem	2.000	2.000
Popravek iz prevrednotenja	600*	(2.000)
Vrednost po prevrednotenju	2.600	0
Prevrednoteni znesek	13.000	13.000
*popravek iz prevrednotenja smo locirali v razmerju 2:12		

3.4.2.4 Prevrednotenje celotne skupine opredmetenih osnovnih sredstev

Ko smo prevrednotili opredmeteno osnovno sredstvo, moramo prevrednotiti celotno skupino sredstev, v katero to sredstvo spada. Razlog je v temu, da se s tem, ko prevrednotimo celotno skupino opredmetenih osnovnih sredstev, izognemo izbirnemu prevrednotenju sredstev, kar bi lahko pomenilo manipuliranje z računovodskimi izkazi (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Pod skupino opredmetenih osnovnih sredstev razumemo sredstva podobne narave in uporabe pri poslovanju podjetja. Primeri različnih skupin so na primer:

- (a) zemljišča
- (b) zemljišča z zgradbami
- (c) stroji
- (d) ladje
- (e) letala
- (f) motorna vozila
- (g) pohištvo in vgrajena oprema
- (h) pisarniška oprema

Seveda je mogoče med skupinami tudi kombinirati, to se zgodi v primeru, da je določena skupina sredstev za podjetje nepomembna z vidika celotnih opredmetenih sredstev, tako lahko na primer motorna vozila predstavljajo nepomembno skupino sredstev in jih združimo s skupino strojev.

3.4.2.5 Opredmetena osnovna sredstva, katerih pošteno vrednost ne moremo zanesljivo izmeriti

Kot smo že zgoraj navedli, podjetje izbere model prevrednotenja samo za tista opredmetena osnovna sredstva, katerim pošteno vrednost lahko zanesljivo izmerimo. Tako

SRS 1 kot MRS 16 ne podajata ustreznih navodil oziroma rešitev v primerih, ko za zgradbe, stroje in opremo ne moremo zanesljivo izmeriti pošteno vrednost.

MRS 40 sicer navaja okoliščine, v katerih lahko zaključimo, kdaj zgradbam, strojem in opremi ne moremo natančno izmeriti pošteno vrednost. Standard dopušča izjemo samo v primeru, ko so primerljive tržne transakcije redkost in ko alternativna merjenja poštene vrednosti (na primer projekcije na podlagi diskontiranih denarnih tokov) niso na voljo. MRS 40 je v tem primeru zelo restriktiven in dopušča tovrstno izjemo samo v primeru, ko podjetje prvič pridobi naložbeno nepremičnino.

MRS 16 ni jasen okrog tega vprašanja in zdi se da dopušča večjo fleksibilnost. Namen okvirnih navodil Upravnega odbora za mednarodne računovodske standarde (International Accounting Standards Board – IASB) je, da v primeru, ko je podjetje izbralo model prevrednotenja kot računovodsko usmeritev, mora vsa sredstva znotraj skupine prikazovati po prevrednoteni vrednosti. Za tista sredstva, katerim vrednosti ne moremo zanesljivo izmeriti je dovoljena izjema, vendar samo v določenih okoliščinah in sicer ko podjetje upravlja s specifičnimi opredmetenimi osnovnimi sredstvi, katerim je pogosto ocenjevanje poštene vrednosti težko izvedljivo. Za takšna sredstva je bolje, da sprejmejo model nabavne vrednosti za celotno skupino sredstev, s tem se tudi izognemo, da imamo v računovodskih izkazih poročanje o nabavnih vrednostih in ocenah vrednosti na različne datume poročanja.

Če povzamemo, v primeru, ko pošteno vrednost ne moremo zanesljivo izmeriti, je edini primeren pristop model nabavne vrednosti v skladu z MRS 16. MRS 40 sicer ponuja rešitev za takšne primere, ko se takšna sredstva vodijo po nabavni vrednosti zmanjšano za amortizacijski popravek vrednosti in morebitne oslabitve. Takšen pristop sicer zahteva dodatna razkritja, ki bi pripomogle k lažjem razumevanju računovodskih izkazov. Dodatna razkritja zahtevajo, da se takšna sredstva vodijo ločeno, poleg tega pa mora podjetje dodatno razkriti še:

- (a) opis sredstva
- (b) razloge, zakaj poštene vrednosti ni bilo mogoče natančno določiti
- (c) določiti niz vrednosti ocen poštene vrednosti, kjer je zelo verjetno, da ocena ne bi bila ustrezna
- (d) v primeru odtujitve sredstva je potrebno razkriti:
  - dejstvo, da se odtujeno sredstvo ni vodilo po pošteni vrednosti
  - knjigovodska vrednost sredstva na dan prodaje
  - znesek dobička oziroma izgube iz odtujitve.

3.4.2.6 Računovodsko obravnavanje povečanja oziroma zmanjšanja iz prevrednotenja

MRS 16 zahteva, da v primeru, ko se knjigovodska vrednost opredmetenega osnovnega sredstva poveča zaradi prevrednotenja, se povečanje pripozna neposredno v kapitalu pod

rubriko presežek iz prevrednotenja. Povečanje iz prevrednotenja se lahko pripozna tudi v poslovnem izidu, vendar samo v primeru v kolikor se odpravi zmanjšanje iz prevrednotenja istega sredstva, ki je bilo prej pripoznano v poslovnem izidu.

Ko se knjigovodska vrednost zmanjša zaradi prevrednotenja, se takšno zmanjšanje pripozna v poslovnem izidu. Zmanjšanje pa lahko bremeni neposredno kapital pod rubriko presežek iz prevrednotenja do višine stanja v dobro v presežku iz prevrednotenja pri istem sredstvu (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Primer 2:

Podjetje je nabavilo zgradbo 1.7.2001 za 125.000 EUR. 31.12.2001 zgradba je bila prevrednotena na 150.000 EUR.

Povečanje iz prevrednotenja v znesku 25.000 EUR se pripozna v dobro presežka iz prevrednotenja v kapitalu.

Primer 3:

Podjetje je nabavilo zgradbo 1.7.2001 za 140.000 EUR. 31.12.2001 je bila zgradba prevrednotena na 125.000 EUR. 31.12.2002 je bila zgradba ponovno prevrednotena in sicer je njena poštena vrednost znašala 150.000 EUR.

2001; Zmanjšanje iz prevrednotenja v višini 15.000 EUR je bilo pripoznano v breme v poslovnem izidu.

2002; Presežek iz prevrednotenja obravnavamo na naslednji način: 15.000 EUR se pripozna v dobro v poslovnem izidu (eliminacija transakcije v letu 2001), 10.000 EUR se pripozna v dobro presežka iz prevrednotenja v kapitalu.

Primer 4:

Podjetje je nabavilo zgradbo 1.7.2001 za 60.000 EUR. 31.12.2001 vrednost zgradbe je bila ocenjena na 70.000 EUR. 31.12.2002 je bila zgradba ponovno prevrednotena, njena poštena vrednost na ta datum je znašala 55.000 EUR.

2001; Presežek iz prevrednotenja v višini 10.000 EUR se pripozna v dobro v postavki presežek iz prevrednotenja v kapitalu.

2002; Zmanjšanje iz prevrednotenja obravnavamo na naslednji način: 10.000 EUR se pripozna v breme presežka iz prevrednotenja v kapitalu (eliminacija prejšnje transakcije). 5000 EUR se pripozna v breme v poslovnem izidu.

Primer 5:

Podjetje je nabavilo zgradbo v vrednosti 100.000 EUR z dobo koristnosti 20 let. Letna amortizacija znaša 5.000 EUR.

Ob koncu petega leta je imela zgradba knjigovodsko vrednost 75.000 EUR in pošteno vrednost 60.000 EUR. Na ta datum se je vodstvo družbe odločilo, da bo prešlo iz modela nabavne vrednosti na model prevrednotenja. Deficit iz prevrednotenja v vrednosti 15.000 EUR se je pripoznal v breme v poslovnem izidu.

Od konca šestega do konca devetega leta je vodstvo družbe zaključilo, da ne obstaja pomembna razlika med knjigovodsko in pošteno vrednostjo, kar pomeni da popravki iz prevrednotenja niso bili potrebni. V obdobju od konca šestega leta pa do konca desetega leta je bila pripoznana amortizacija v znesku 20.000 EUR (5 let x 4.000 EUR = 60.000 EUR/15let=4000 EUR), kar pomeni, da je bila knjigovodska vrednost zgradbe ob koncu desetega leta enaka 40.000 EUR. Med desetim letom je poštena vrednost zgradbe narasla na 70.000 EUR.

Glede na MRS 16 bi se moralo del presežka iz prevrednotenja pripoznati v poslovnem izidu in sicer 15.000 EUR v dobro poslovnega izida ob koncu desetega leta – to je znesek ki je bil ob koncu petega leta pripoznan v poslovnem izidu. Del presežka iz prevrednotenja se je sicer že »povrnilo« v obliki nižje amortizacije.

Glede na zmanjšano amortizacijo moramo presežek iz prevrednotenja, katerega smo pripoznali v dobro v poslovnem izidu, zmanjšati za redukcijo v amortizaciji in sicer od šestega do desetega leta kot rezultat pripoznanja deficita iz prevrednotenja ([5.000 EUR – 4.000 EUR] x 5 let). To pomeni, da se v poslovnem izidu pripozna znesek 10.000 v dobro. Ostalih 20.000 EUR se pripozna v dobro presežka iz prevrednotenja v kapitalu.

3.4.2.7 Koriščenje presežka iz prevrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev

Presežek iz prevrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev ponavadi prenesemo med zadržane dobičke, kadar je pripoznanje sredstva odpravljeno. To lahko vključuje prenos celotnega presežka, ko je sredstvo izločeno iz uporabe ali odtujeno. Imamo pa možnost, da del presežka prenesemo tudi, ko se sredstvo uporablja. V takšnih primerih je preneseni znesek presežka razlika med amortizacijo na podlagi prevrednotene knjigovodske vrednosti sredstva in amortizacijo na podlagi njegove izvirne nabavne vrednosti. Prenosi iz presežka iz prevrednotenja v zadržani čisti dobiček se ne opravijo preko poslovnega izida (MSRP, 2006; SRS, 2006).

Primer 6

Podjetje je nabavilo zgradbo v vrednosti 100.000 EUR z dobo koristnosti 20 let. Letna amortizacija znaša 5.000 EUR.

Ob koncu petega leta je imela zgradba knjigovodsko vrednost 75.000 EUR in pošteno vrednost 120.000 EUR. Presežek iz prevrednotenja v višini 45.000 EUR pripoznamo v

dobro presežka iz prevrednotenja v kapitalu. Zgradba so bo nadaljnjih 15 let dobe koristnosti amortizirala z letno amortizacijo v višini 8.000 EUR. Doba koristnosti zgradbe ne glede na vrednotenje ostaja ista.

Od šestega do dvajsetega leta se je amortizacija zaradi prevrednotenja povečala za 3.000 EUR letno. Zato lahko ob zaključku vsakega leta prenesemo iz presežka iz prevrednotenja v zadržane dobičke 3.000 EUR, kar nam predstavlja realizacijo oziroma koriščenje presežka iz prevrednotenja. V primeru takšnih periodičnih prenosov je znesek presežka iz prevrednotenja v kapitalu na koncu dobe koristnosti prevrednotenega sredstva enak 0.

3.5 AMORTIZACIJA OPREDMETENIH OSNOVNIH SREDSTEV

Amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev je v obravnavana v SRS 13 Stroški amortizacije oziroma v MRS 16 Opredmetena osnovna sredstva.

3.5.1 Razvrščanje stroškov amortizacije

Amortizacija oziroma strošek amortizacije pomeni zneske nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva, ki v posameznih obračunskih obdobjih prehajajo iz teh sredstev v nastajajoče poslovne učinke. Stroški amortizacije se lahko zadržujejo tudi vrednosti nedokončane proizvodnje in proizvodov, preden se pojavijo med poslovnimi odhodki in vplivajo na poslovni izid posameznega obračunskega obdobja. Za sredstva, ki se dobijo z državnimi podporami ali donacijami, se amortizacija obračunava na način, da se prenaša iz dolgoročno odloženih prihodkov med prihodke, kar je enako obračunani amortizaciji obdobja (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.5.2 Pripoznavanje stroškov amortizacije

Stroški amortizacije se pripoznavajo na podlagi doslednega razporejanja amortizirljivih zneskov opredmetenih osnovnih sredstev po posameznih obračunskih obdobjih, v katerih izhajajo iz njih gospodarske koristi.

Strošek amortizacije je tesno povezan z dobo koristnosti. Doba koristnosti opredmetenega osnovnega sredstva je odvisna od:

- (a) pričakovanega fizičnega izrabljanja
- (b) pričakovanega tehničnega staranja
- (c) pričakovanega gospodarskega staranja
- (d) pričakovanih zakonskih in drugih omejitev uporabe.

Ko sredstvu določamo dobo koristnosti moramo upoštevati zgoraj navedene faktorje. Za dobo koristnosti se določi tisto, ki je glede na posameznega izmed faktorjev najkrajša (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.5.3 Začetno računovodsko merjenje stroškov amortizacije

Za vsako opredmeteno osnovno sredstvo je potrebno na začetku določiti:

- (a) metodo amortiziranja
- (b) letne amortizacijske stopnje
- (c) razporeditev letne amortizacije na posamezna obračunska obdobja

Metodo amortiziranja uporabljamo kontinuirano iz obdobja v obdobje, vendar je moramo ob koncu vsakega poslovnega leta pregledati in oceniti, če še vedno ustreza pričakovani dobi koristnosti. Podjetje mora v svojem letnem obračunu amortizacije preveriti ustreznost amortizacijskih stopenj in jih v primeru, da dobo koristnosti ne odražajo realno, ustrezno spremeniti. Poznamo različne metode amortiziranja in sicer:

- (a) metoda enakomernega amortiziranja
- (b) metoda padajočega amortiziranja
- (c) metoda proizvedenih enot.

Podjetje izbere tisto metodo, ki najbolj ustreza prikazu dobe koristnosti sredstva (MSRP, 2006; SRS, 2006).

3.5.4 Prevrednotovanje stroškov amortizacije

Prevrednotenje stroškov amortizacije pomeni spremembo njihove knjigovodske vrednosti. Pod prevrednotenjem se ne šteje sprememba njihove knjigovodske vrednosti pri uporabi običajnih metod obračunavanja. Stroški amortizacije za poslovno leto se prevrednotijo v primeru, da so prvotne predpostavke o dobi koristnosti zaradi spremembe okoliščin neprimerne. Skrajšanje prvotno predvidene dobe koristnosti poveča, podaljšanje prvotno predvidene dobe koristnosti pa zmanjša že obračunane stroške amortizacije v obravnavanem poslovnem letu, kar zmanjša oziroma poveča tudi knjigovodsko vrednost amortizirljivih sredstev. Prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev se v naslednjih obračunskih obdobjih kaže s spremembo amortizacijske osnove (MSRP, 2006; SRS, 2006).

4. OPREDELITEV POŠTENE VREDNOSTI

Preden se je uveljavilo načelo poštene vrednosti, smo na našem področju poznali načelo previdnosti, katero so poudarjali SRS 1993. Ta predpostavka je v zvezi z merjenjem računovodskih postavk po izvorni vrednosti ni dopuščala uporabe načela poštene vrednosti oziroma jo je omejevala, saj ni dopuščala okrepitve sredstev. Dolgoročna sredstva, obveznosti in kapital so se po starih SRS obvezno revalorizirala z indeksom rasti cen; tako je bilo mogoče prevrednotenje sredstev navzgor samo iz naslova revalorizacije (Odar, 2001, str. 15). Z uveljavitvijo načela poštene vrednosti je načelo previdnosti izgubilo svoj pomen, kar je tudi pomenilo umik te predpostavke iz računovodskih standardov. Ta dva koncepta pomenita tudi bistvene spremembe v teoretičnem razmišljanju o presojanju,

ocenjevanju in vrednotenju bilančnih postavk v primerjavi s prejšnjimi tradicionalnimi metodami in načeli. Sprememba koncepta v starih SRS je tudi posledica približevanja MSRP-jem, kjer je načelo poštene vrednosti bilo že dolgo znano (Odar, 2000, str. 17-35). Vsekakor pa so spremembe na področju vrednotenja in pripoznavanja gospodarskih kategorij tudi posledica velikih finančnih škandalov, katerim smo bili priča v preteklosti.

Preden bomo analizirali pojem poštene vrednosti, je potrebno v tej zvezi najprej opredeliti oziroma razčistiti probleme s opredelitvijo pojma vrednost. Vrednost je lahko znesek sredstev, navadno denarnih, ki smo jih v preteklosti plačali za pridobitev novega opredmetenega osnovnega sredstva, ali pa znesek denarja, ki ga bomo dobili, ko bomo pridobljeno opredmeteno osnovno sredstvo udenarili. Slednje je sodobno pojmovanje vrednosti, ki se s preteklih nakupnih oziroma pridobitvenih vrednosti preusmerja na pričakovane udenarjene zneske, pridobljene s presredstvenjem. (Odar, 2006, str. 47)

Izraz poštena vrednost je zelo širok pojem, katerega si lahko interpretiramo na več različnih načinov. V praksi razumemo s pošteno vrednostjo oziroma s prevrednotenjem na pošteno vrednost sledeče (Odar, 2003, str. 266):

- (a) pri zemljiščih in zgradbah je poštena vrednost navadno njihova tržna vrednost. Slednja se določi z ocenitvijo, ki jo opravijo poklicno usposobljeni ocenjevalci,
- (b) pri napravah in opremi je poštena vrednost po navadi prav tako njihova tržna vrednost, ugotovljena s cenitvijo,
- (c) poštena vrednost neopredmetenih dolgoročnih sredstev se ugotovi tako, da upoštevamo delujoči trg.
- (d) pri ugotavljanju poštene vrednosti poslovnih združenj se lahko opremo na vrsto metod ocenjevanja poštene vrednosti. Med temi metodami so sklicevanje na tržne vrednosti, izračuni sedanje vrednosti ocenjenih prihodnjih denarnih tokov ali nadomestljiva vrednost, zmanjšana za amortizacijo.
- (e) poštena vrednost finančnih inštrumentov, s katerimi se trguje na dejavnem in plačilno sposobnem trgu, to je njihova tržna vrednost dejansko opravljenega posla, popravljena za stroške posla. Kadar pa trg ni dobro razvit ali ni na voljo ponujene tržne cene, uporabimo za ugotavljanje poštene vrednosti metode ocenjevanja, kot je recimo primerjava s trenutno tržno vrednostjo drugega podobnega inštrumenta, analiza diskontiranih denarnih tokov ali modeli za določanje cen opcij.

Kot smo že v opredelitvi opredmetenih osnovnih sredstev napisali lahko družba pri pripoznavanju sredstev izbira med dvema alternativama in sicer:

- (a) model nabavne vrednosti in
- (b) model prevrednotenja.

Model nabavne vrednosti velja za klasičen model, pri katerem so opredmetena osnovna sredstva v računovodskih izkazih pripoznajo po nabavnih vrednostih, zmanjšanih za pozneje nabrano amortizacijo in pozneje nabrane izgube zaradi oslabitve.

Alternativni model predstavlja model prevrednotenja. MSRP 1, ki govori o prvi uporabi MSRP, določa, da lahko podjetje izbere merjenje opredmetenih osnovnih sredstev, naložbenih nepremičnin in neopredmetenih sredstev na dan prehoda na MSRP po pošteni vrednosti. To pošteno vrednost podjetje uporabi kot privzeto nabavno vrednost na ta dan (Praznik, 2005, str. 66).

V MSRP-jih je opredelitev poštene vrednosti poenotena. Poštena vrednost je opredeljena kot »znesek, za katerega je mogoče izmenjati sredstvo, poravnati obveznost ali izmenjati podeljen kapitalski inštrument med dobro obveščanima in voljnima strankama v premišljenem poslu.«

Najbližje pošteni vrednosti je ponavadi tržna vrednost. Vsekakor pa je poštena vrednost širši pojem od tržne vrednosti, prav tako je za nekatera sredstva zelo težko ali skoraj nemogoče dobiti tržno vrednost oziroma ceno.

Pojem poštene vrednosti v smislu meritev in razkritij ima vedno večjo težo v okvirih računovodskega poročanja, tako v MSRP in SRS.

Zamisel poštene vrednosti predpostavlja praviloma takojšnji posel, na pa poravnavo v kakem preteklem ali prihodnjem trenutku. Pri merjenju poštene vrednosti torej iščemo ceno, po kateri bi se posel opravil v sedanjosti. Podlaga zamisli o merjenju poštene vrednosti je predpostavka, da je podjetje delujoče. To pomeni, da podjetje nima namena ali potrebe, da bi prenehalo poslovati, bistveno zmanjšalo obseg svojega delovanja ali sprejelo posel pod pogoji, ki zanj niso ugodni. Zato v takšnem primeru poštena vrednost ni znesek, ki bi ga podjetje prejelo ali plačalo v izsiljenem poslu, temveč mora podjetje pri določanju poštenih vrednosti svojih sredstev in dolgov upoštevati svoj gospodarski in poslovni položaj, če je to predpisano ali dovoljeno v njegovem okviru računovodskega poročanja in če tak okvir določa, kako je treba to napraviti. Poleg tega lahko različni okviri računovodskega poročanja uporabljajo izraze kot so za podjetje značilna vrednost, vrednost pri uporabi ali podobni, ki so še vedno v okviru zamisli poštene vrednosti (Duhovnik & Praznik, 2004, str. 2).

Kot smo lahko opazili gre računovodska stroka v smeri, da se večina vrednotenj ekonomskih kategorij izvaja po pošteni vrednosti. Najbližje pošteni vrednosti je ponavadi tržna vrednost vendar to le v primerih, ko za to obstaja delujoč trg. V primerih, ko trg ne obstaja, pa lahko pošteno vrednost določimo z izračunom na podlagi različnih metod, katere temeljijo na predpostavkah oziroma ocenah o prihodnosti.

Poglejmo si še nekaj prednosti, katere prinaša model poštne vrednosti:

- (a) izboljša se primerljivost s tem, da se obravnavajo podobna sredstva kot enaka in nepodobna kot različna,

- (b) ponuja informacije o koristih sredstev, ki jih lahko pričakujemo na podlagi trenutnih ekonomskih razmer,
- (c) kaže se ekonomski učinek odločitve posloводства, če se sredstvo še naprej uporablja ali če se proda,
- (d) upošteva dobičke in izgube zaradi sprememb cen takrat, ko se te pojavijo,
- (e) z lahkoto odraža učinke večine tveganih strategij posloводства.

4.1 POŠTENA VREDNOST IN OSLABITEV SREDSTEV

Posebno poglavje pri razumevanju poštene vrednosti predstavlja oslabitev sredstev. To problematiko obravnava MRS 36, ki velja za enega najzahtevnejših standardov. Prakticiranje tega standarda je zelo zahtevno, saj od podjetij zahteva dosledno upoštevanje temeljnih načel poslovnih financ (Praznik, 2005, str. 72):

- (a) pri investiranju je potrebno upoštevati pričakovano donosnost in tveganje;
- (b) temeljno sodilo pri investicijskih odločitvah mora biti čista sedanja vrednost, ki pomeni pozitivno razliko med diskontiranim pričakovanim denarnim tokom, ki ga bo ustvarila pričakovana naložba, in investicijskim vložkom;
- (c) upoštevati je treba temeljne probleme, povezane z načelom čiste sedanje vrednosti in sicer načrtovanje denarnega toka, opredeljevanje diskontne mere in predvidevanje vplivov inflacije.

Podjetja, ki upoštevajo zgoraj navedena načela poslovnih financ, imajo praktično zagotovljene vse pogoje, ki jih MRS 36 narekuje za ugotavljanje znamenj za oslabitev sredstev in opredelitev nadomestljivih vrednosti, na katere je potrebno oslabiti knjigovodske vrednosti, če so le-te višje.

V skladu z MRS 36 – Oslabitev sredstev – se od podjetja zahteva, da po vsakem datumu bilance stanja pregleda, če so znaki o možni oslabitvi sredstev. Pregled o oslabitvi sredstev preverja, če se je nadomestljiva vrednost znižala pod neodpisano vrednost. Vzroki za oslabitev sredstev so lahko posledica tehnoloških sprememb ali sprememb na trgu, zastaranja sredstva, slabše učinkovitosti sredstva s primerjavi s pričakovanimi donosi, ali v nameravanem prenehanju obratovanja oziroma njegovem prestrukturiranju. Če je ugotovljeno znamenje za oslabitev sredstva, je knjigovodsko vrednost sredstva (ki je lahko opredeljena na osnovi zgodovinske nabavne vrednosti ali prejšnjih prevrednotovanj) potrebno znižati na nadomestljivo vrednost, ki je višja od vrednosti sredstva v uporabi ali od njegove poštene vrednosti, zmanjšane za stroške prodaje.

4.1.1 Vrednost v uporabi

Vrednost v uporabi odraža vrednost, ki jo sredstvo prispeva podjetju v njegovi preostali dobi uporabe in ob njegovi morebitni odtujitvi. Če je vrednost, ki jo lahko pričakujemo od prispevka delujočega sredstva nižja od tiste, ki bi jo dobili ob takojšnjem prenehanju

uporabe tega sredstva in ob njegovi prodaji, moramo knjigovodsko vrednost oslabiti na to vrednost. Poštena vrednost, zmanjšana za stroške prodaje sredstva, je njegova tržna vrednost, zmanjšana za razumno pričakovane stroške prodaje. Če tržne vrednosti ni mogoče določiti, lahko podjetje kot nadomestljivo vrednost opredeli vrednost pri uporabi (MSRP, 2006).

Ocenjevanje vrednosti v uporabi obsega dva koraka, in sicer:

- (a) ocenitev prihodnjih denarnih pritokov in odtokov, ki bodo izhajali iz nadaljnje uporabe sredstva in njegove končne odtujitve
- (b) določitev, izbira oziroma uporaba ustrezne diskontne mere pri teh prihodnjih denarnih tokovih.

4.1.1.1 Podlaga za ocenjevanje prihodnjih denarnih tokov

MRS pravijo, da morajo biti projekcije denarnih tokov zasnovane na razumnih in podprtih predpostavkah, ki kažejo sredstva v njihovem običajnem stanju in so najboljša ocena gospodarskih okoliščin s strani posloводства podjetja, ki bodo obstajale v preostali dobi koristnosti sredstva. Pri tem je potrebno pripisovati večji pomen vsem zunanjim razpoložljivim dokazom.

4.1.1.2 Sestavljanje ocen prihodnjih denarnih tokov

Ocene prihodnjih denarnih tokov so sestavljene iz:

- (a) projekcij denarnih pritokov iz nadaljnje uporabe sredstva,
- (b) projekcij denarnih odtokov, ki so nujni za ustvarjanje denarnih pritokov iz nadaljnje uporabe sredstva ter se utemeljeno in dosledno lahko pripisejo neposrednemu sredstvu ali pa se nanj razporedijo,
- (c) vseh morebitnih čistih denarnih tokov, ki bodo pridobljeni ali pa plačani ob odtujitvi sredstva na koncu njegove dobe koristnosti.

4.1.1.3 Določitev diskontne mere

Diskontna mera je mera pred obdavčitvijo, ki upošteva trenutne razmere glede:

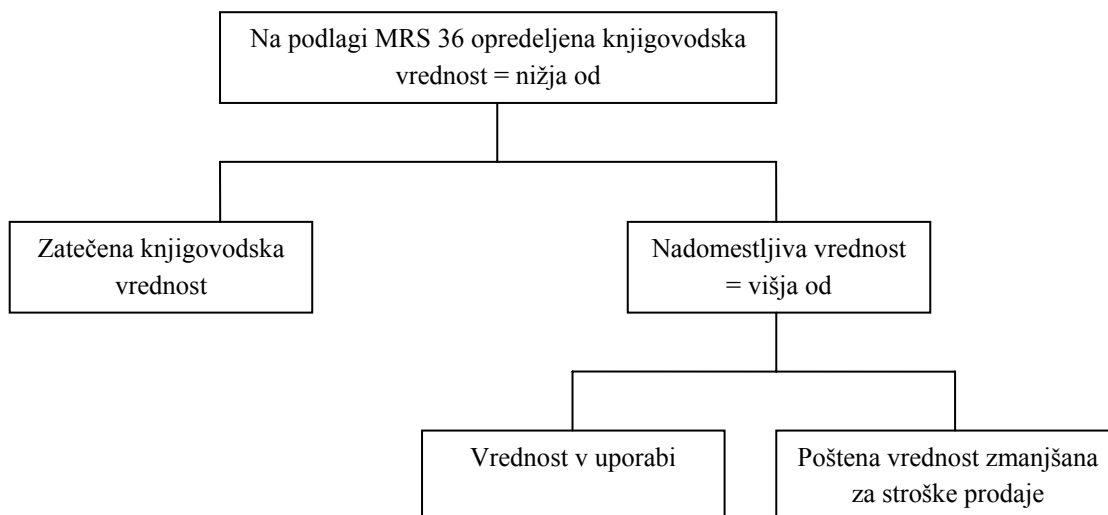
- (a) časovne vrednosti denarja
- (b) tveganj, ki so značilna za to sredstvo in še niso bila upoštevana v določitvi višine prihodnjih denarnih tokov.

Pri ugotavljanju vrednosti v uporabi, zahteva MRS 36 upoštevanje:

- (a) ocene prihodnjih denarnih tokov, ki izvirajo iz uporabe tega sredstva,
- (b) pričakovanj glede možnih odstopanj v velikosti ali v času nastanka ocenjenih prihodnjih denarnih tokov,
- (c) časovne vrednosti denarja, ki se kaže v trenutni tržni obrestni meri netveganih naložb,

- (d) tveganj, ki jim je sredstvo podvrženo
- (e) drugih dejavnikov.

Slika 2: Princip nadomestljive vrednosti sredstev

Vir: B. Praznik. Problemi ugotavljanja in določanja poštene vrednosti sredstev, 2005, str. 73.

Glede na zgoraj prikazano shemo in upoštevajoč časovno neomejenost delovanja, ki pomeni, da je treba računovodske izkaze sestavljati, kot da bo podjetje nadaljevalo poslovanje v dogledni prihodnosti in kot da nima namena niti potrebe, da bi ga povsem ustavilo ali pomembno skrčilo, se morajo v podjetju najprej vprašati ali njihove knjigovodske vrednosti sredstev opravičujejo vrednost sredstev v uporabi (Praznik, 2005, str. 72).

Kolikor je podjetje pri investicijskih odločitvah uresničevalo načelo čiste sedanje vrednosti, je ob vsaki nabavi sredstva že pridobilo temeljne predpostavke, ki jih potrebuje pri ugotavljanju vrednosti pri uporabi. Tako je v takšnem podjetju potrebno le spremljati realizacijo načrtovanih denarnih tokov ob nabavi takšnega sredstva in v primeru bistvenih odstopanj zaradi poslabšanih notranjih in/ali zunanjih sprememb pogojev gospodarjenja ugotoviti ali obstajajo znamenja za morebitno oslabitev sredstva. Uresničevanje načela čiste sedanje vrednosti z vidika računovodstva v podjetju zahteva finančno predračunavanje (kultura poslovnega načrtovanja) in pravilno razumevanje in uporabo stroška kapitala (Praznik, 2005, str. 72).

Ker pa je v inštitutu nadomestljive vrednosti njena alternativa tudi poštena vrednost, zmanjšana za stroške prodaje, mora podjetje tekoče (v časovnih intervalih, kot je bilo že zgoraj navedeno) spremljati tudi tržne vrednosti svojih sredstev, ne glede nato, ali je prevzelo model prevrednotenja ali model nabavne vrednosti (Praznik, 2005, str. 72).

4.2 POŠTENA VREDNOST IN NALOŽBENE NEPREMIČNINE

Kaj so naložbene nepremičnine? MRS 40 navaja, da je naložbena nepremičnina nepremičnina (zemljišče, zgradba, del zgradbe, oboje) posedovana, da bi prinašala najemnino ali povečevala vrednost dolgoročne naložbe, ali pa oboje. Zato naložbeno premoženje povzroča denarne tokove, ki so močno odvisni od drugih sredstev, ki jih poseduje podjetje. To razlikuje naložbeno nepremičnino od lastniško uporabljane nepremičnine. Proizvajanje ali dobavljanje blaga ali storitev (ali uporaba nepremičnin za pisarniške namene) ustvarja denarne tokove, ki se pripisujejo ne samo nepremičninam, temveč tudi drugim sredstvom, ki se uporabljajo pri proizvodnji ali dobavljanju.

Med naložbene nepremičnine ne vštevamo nepremičnine, namenjene za proizvodnjo ali dobavljanje blaga ali storitev ali za pisarniške namene in pa tudi ne nepremičnine, ki se prodajajo v rednem poslovanju.

Pri nekaterih nepremičninah je en del posedovan, da bi prinašal najemnino ali da bi se povečevala vrednost dolgoročnih naložb, drugi del pa za uporabo pri proizvodnji ali dobavljanju blaga ali storitev, ali za pisarniške namene. Če je takšna dela mogoče prodati ločeno (ali dati ločeno v finančni najem), ju podjetje obračunava ločeno. Če delov ni mogoče prodati ločeno, je nepremičnina naložbena nepremičnina le, če je za uporabo pri proizvodnji ali dobavljanju blaga ali storitev ali za pisarniške namene posedovan nepomemben del (MSRP, 2006).

V nekaterih primerih je podjetje lastnik nepremičnine, ki je dana v najem njegovemu obvladujočemu podjetju ali drugemu odvisnemu podjetju in jo ta uporablja. Nepremičnina ne izpolnjuje pogojev za naložbeno nepremičnino v skupinskih računovodskih izkazih, ker jo uporabljajo lastniki iz zornega kota skupine. V posamičnih izkazih družbe, ki je lastnik nepremičnine, pa se ta nepremičnina lahko obravnava kot nepremičnina (MSRP, 2006).

Naložbeno nepremičnino je v začetku treba izmeriti po njeni nabavni vrednosti. Po začetnem pripoznavanju lahko podjetje izbere:

- (a) bodisi model pošteno vrednosti – po tem modelu mora podjetje po začetnem pripoznavanju vse svoje naložbene nepremičnine meriti po njihovih poštenih vrednostih in spremembe priznati v izkazu poslovnega izida,
- (b) bodisi model nabavne vrednosti – po tem modelu mora podjetje po začetnem pripoznavanju vse naložbene nepremičnine meriti v skladu z zahtevami MRS 16 za ta model, pri čemer pa mora kljub tako izbranemu modelu razkriti tudi pošteno vrednost naložbene nepremičnine

Delež v nepremičnini, ki ga ima najemnik pri poslovnem najemu, se lahko razvrsti in obračunava kot naložbena nepremičnina, kadar in zgolj kadar nepremičnina tudi sicer ustreza opredelitvi izraza naložbena nepremičnina, in če najemnik uporablja model pošteno

vrednosti za pripoznano sredstvo. Ko pa je ta različica razvrstitve izbrana za takšen delež v nepremičnini pri poslovnem najemu, je treba vse nepremičnine, ki so razvrščene kot naložbene nepremičnine, obračunavati po modelu poštene vrednosti (MSRP, 2006).

Začetna vrednost deleža v nepremičnini, ki je v najemu in razvrščena kot naložbena nepremičnina, mora biti kot predpisuje 20. člen MRS 17 za finančni najem, to pomeni, da se sredstvo pripozna po tisti vrednosti, ki je manjša: poštena vrednost nepremičnine ali sedanja vrednost najmanjše vsote najemnin. Enak znesek se pripozna kot obveznost v skladu z istim členom.

Glede na to, da morajo podjetja naložbene nepremičnine meriti po pošteni vrednosti, jim MRS 40 v 32. členu priporoča, vendar ne zahteva da določijo pošteno vrednost naložbenih nepremičnin na podlagi ovrednotenja neodvisnega ocenjevalca vrednosti s priznано poklicno usposobljenostjo ter nedavnimi izkušnjami pri razmeščanju in razvrščanju naložbenih nepremičnin, kakršnih vrednosti je treba oceniti.

MRS 40 v 75. členu zahteva med drugimi naslednja razkritja, ki jih mora ocenjevalec vrednosti vključiti v svoje poročilo o ocenjevanju vrednosti poleg razkritij, ki jih zahtevajo standardi ocenjevanja vrednosti:

- (a) metode in pomembne predpostavke, uporabljene pri določanju poštene vrednosti naložbenih nepremičnin, vključno z izjavo, ali je določitev poštene vrednosti podprta s tržnim dokazom ali pa je bila zaradi narave nepremičnin in pomanjkanja primerljivih tržnih podatkov zasnovana bolj na drugih dejavnikih, ki jih mora podjetje razkriti;
- (b) obseg, v katerem je poštena vrednost naložbenih nepremičnin (kakor je izmerjena ali razkrita v računovodskih izkazih) zasnovana na ovrednotenju neodvisnega ocenjevalca, ki ima priznано in ustrezno poklicno usposobljenost ter nedavne izkušnje pri razmeščanju in razvrščanju naložbenih nepremičnin, kakršne so predmet vrednotenja.

5. POŠTENA VREDNOST Z VIDIKA STANDARDOV OCENJEVANJA VREDNOSTI

Ko se podjetje odloči, da bo sredstva prevrednotilo, potrebuje strokovnjaka, ki bo določil vrednost sredstva. Strokovnjaki oziroma veščaki za določanje vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev so pooblašteni ocenjevalci vrednosti (Praznik, 2004, str. 32).

Najprej pogledjmo zakaj se podjetja odločajo za ocenitev vrednosti sredstev. Velikokrat se podjetja odločijo za prevrednotenje svojih sredstev oziroma premoženja, ker jih nameravajo prodati. Prav tako se lahko odločijo za ocenitev vrednosti sredstev zaradi kapitalskih transakcij, na primer dokapitalizacija drugega podjetja s opredmetenim osnovnim sredstvom. Pred leti so nekatera podjetja sredstva prevrednotila tudi zaradi spremembe računovodskih standardov, ki prej niso dopuščali pripoznavanje sredstev po

modelu prevrednotenja oziroma so sredstva vrednotila po modelu nabavne vrednosti (Praznik, 2004, str. 32).

S tem, ko so pojavile potrebe po ocenjevanju vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev, se je pojavila tudi potreba tudi po pooblaščenih ocenjevalcih vrednosti sredstev. Seveda tudi ocenjevalci vrednosti potrebujejo sodila in pravila za opravljanje svojega dela, na podlagi katerih lahko ocenjujejo vrednosti sredstev. Metodične okvire ocenjevanja vrednosti predstavljajo Mednarodni standardi ocenjevanja vrednosti (v nadaljevanju MSOV).

Revolucionarne spremembe glede vrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev je vsekakor prinesla uvedba MRS 36 Oslabitev sredstev, ki je v poslovne knjige prinesel spremembe v smeri sodobnega določanja vrednosti. Skladno s temi spremembami so bili deležni sprememb tudi MSOV, ki so se nekako prilagodili novi metodologiji MRS-jev. MSOV so posledično uvedli metode določanja vrednosti, ki temeljijo na osnovah, ki niso tržne, med njimi so računovodski pojmi, na primer vrednost v uporabi. Te prilagoditve so vsekakor tudi pripomogle k večji vključenosti ocenjevalcev vrednosti na računovodskem področju (Praznik, 2004, str. 32).

5.1. VREDNOTENJE ZA NAMEN RAČUNOVODSKEGA POROČANJA

Ocenjevalec vrednosti mora pri vrednotenju za namen računovodskega poročanja upoštevati posebna načela za opredelitev posameznih postavk v računovodskih izkazih. Tako se morata tako ocenjevalec kot naročnik, ki želi njegovo strokovno podlago za morebitno prevrednotenje računovodskih kategorij, seznanita z načeli, vlogami in odgovornostmi obeh strani (Praznik, 2004, str. 33).

Ocenjevalec vrednosti mora poznati okvirje, s katerimi se predstavljajo računovodske postavke. Računovodski izkazi vsebujejo poleg kvantitativnih značilnosti tudi kvalitativne. Ocenjevalci morajo seveda zadostiti tem kriterijem, kar pomeni, da morajo upoštevati standarde in načela, ki so opredeljeni v MSOV. Kvalitativni kriteriji so predvsem:

- (a) zanesljivost; osnovo za neko računovodsko postavko je potrebno večkrat oceniti; le uporaba razumnih osnov za oceno bo zagotavljala zanesljivost računovodskih postavk; pri teh razumnih osnovah se je potrebno v kar največji meri opirati na tržne dokaze in podatke, šele ko ni mogoče pridobiti zadostnih tržnih dokazov, je potrebno uporabiti nadomestne metode ocenjevanja, pri katerih pa je nekatere subjektivne presoje spet potrebno podpreti s čvrstimi in razumnimi argumenti,
- (b) neodvisnost; ocenjevalci zagotavljajo, da so njihove ocene, ki predstavljajo podlago za neko računovodsko postavko, neodvisne, kar izhaja že iz etičnih načel ter standardov vrednotenja, zato je tudi s tega vidika potrebno standarde vrednotenja dosledno upoštevati,

- (c) časovna neomejenost delovanja; računovodski izkazi običajno temeljijo na predpostavki časovne neomejenosti delovanja; upoštevajoč ta vidik, je potrebno tudi vrednotenje temeljiti na časovni neomejenosti,

Kot smo že v delu o računovodstvu opredmetenih osnovnih sredstev povedali postane sredstvo predmet prevrednotenja v tistem trenutku, ko je knjigovodska vrednost sredstva višja od njegove nadomestljive vrednosti. Vendar prevrednotenje ni domena ocenjevalcev vrednosti, saj nastopa le kot veščak na naročnikovo željo (MSOV, 2003).

Ko govorimo o poštenu vrednosti imamo v mislih računovodski pojem, katerega smo že opredelili zgoraj. Pri ocenjevanju vrednosti pa se srečamo s tržno vrednostjo, ki pa jo moramo razlikovati od poštene vrednosti. Tržna vrednost je ocenjen znesek, po katerem bi si na dan vrednotenja po ustreznem postopku trženja izmenjala premoženje voljan in dobro obvešččen kupec ter voljan in dobro obvešččen prodajalec, ki delujeta medsebojno neodvisno, razumno in brez prisile. Poštena vrednost je lahko enaka tržni vrednosti, kadar izpolnjuje vse kriterije, ki jih zahteva definicija tržne vrednosti (MSOV, 2003).

Gre za ocenjeni znesek, ki se nanaša na ceno, izraženo v denarju (običajno v lokalni valuti), plačljivo za premoženje v skladu s tržnim poslom na čisti poslovni podlagi. Tržna vrednost se meri kot najverjetnejša cena, ki jo lahko razumno dobimo na trgu na datum ocenjevanja vrednosti. To je najboljša cena, ki jo prodajalec lahko razumno doseže, in najugodnejša cena, ki jo kupec razumno dobi. Ocena cene v nobenem primeru ne sme biti umetno povišana ali znižana zaradi posebnih pogojev in okoliščin (neobičajno financiranje, posebne ocenitve in ugodnosti, prodaja in dogovori o povratnem najemu) (MSOV, 2003).

Govorimo o sredstvu, ki je predmet menjave. Upoštevati moramo dejstvo, da je vrednost premoženja ocenjeni znesek in ne vnaprej določeni znesek ali dejanska prodajna cena. Trg pričakuje, da pri tej ceni posel izpolnjuje vse druge sestavine opredelitve tržne vrednosti, ki so dokončani na datum ocenjevanja vrednosti. (MSOV, 2003)

Ocenjena tržna vrednost je vezana na določen dan, to je datum ocenitve vrednosti. Vrednost je določena na dan, ker se vrednosti v času spreminjajo, kar pomeni da bi ocenjena vrednost ob drugem času lahko bila neprimerna ali napačna. Ocenjena vrednost naj bi izražala dejansko stanje na trgu in okoliščine na določeni datum ocenjevanja (MSOV, 2003).

Imamo voljnega kupca, to je kupca, ki je motiviran, vendar ni prisiljen k nakupu. Ta kupec ni niti pretirano navdušen niti odločen, da kupi po katerikoli ceni. Kupuje skladno s trenutno situacijo na trgu. Pričakovanja sedanjega trga niso povezana z namišljenim ali hipotetičnim trgom, katerega ne moremo prikazati ali pričakovati, da obstaja. Prav tako domnevni kupec ne bi plačal višje od tržne cene. Ocenjevalec vrednosti mora dobro

poznati trg, kar pomeni, da ne sme navajati neresničnih predpostavk o tržnih razmerah niti izražati domnev o ravni tržne vrednosti, ki v resnici ni dosegljiva (MSOV, 2003)

Prav tako imamo voljnega prodajalca, to je prodajalec, ki niti pretirano navdušen niti prisiljen prodajalec, ki ni pripravljen prodati po katerikoli ceni, niti ni pripravljen sodelovati s ceno, ki na trgu ne velja za razumno. Prodajalec je seveda motiviran, da proda premoženje po najvišji mogoči ceni v trenutnih tržnih pogojih (MSOV, 2003).

Posel mora biti izpeljan na čisti poslovni podlagi, to pomeni, da gre za posel med strankama, ki nimata določenega ali posebnega razmerja (na primer transakcije med povezanimi osebami), ki bi lahko povzročil nastanek cenovne ravni, ki ni značilna za trg. Posel tržne vrednosti naj bi se opravil med nepovezanima strankam, kjer vsaka od njiju deluje neodvisno (MSOV, 2003).

Zagotovljeno mora biti tudi ustrezno trženje, kar pomeni, da je premoženje izpostavljeno trgu na najprimernejši način, ki vpliva na njegovo odprodajo po najboljši ceni, ki jo je razumno možno doseči v skladu z opredelitvijo tržne vrednosti. Obdobje izpostavljenosti se lahko spreminja v skladu s tržnimi pogoji, vendar pa mora trajati dovolj dolgo, da omogoča primernemu številu morebitnih kupcev, da izvedo za premoženje. Obdobje izpostavljenosti se konča, ko smo premoženje ocenili (datum ocenjevanja vrednosti) (MSOV, 2003).

Vsaka izmed strank ravna seznanjeno in previdno, s čimer se predpostavlja, da sta voljni kupec in voljni prodajalec primerno seznanjena o naravi in značilnostih premoženja, njegovi dejanski in morebitni uporabi in razmerah na trgu na datum ocenjevanja vrednosti. Vsaka izmed strank naj bi delovala iz lastnega zanimanja s tem znanjem in je previdna pri iskanju najboljše cene za svoj položaj v poslu. Previdnost se ocenjuje kot sklicevanje na razmere na trgu na datum ocenjevanja vrednosti, brez koristi, ki bi jih prinesla spoznanja po datumu ocenjevanja vrednosti. Za prodajalca ni nujno neprevidno, če proda premoženje na trgu s padajočimi cenami po ceni, ki je nižja od predhodnih tržnih ravni. V takih primerih, kakor velja za druge situacije nakupov in prodaj na trgih s spreminjajočimi se cenami, bo previdni kupec ali prodajalec ravnal v skladu z najboljšimi informacijami o trgu, ki so na voljo ob določenem času (MSOV, 2003).

Potrebno je tudi poudariti, da ni prisile ali pritiskov, ki bi jim bili stranki lahko izpostavljeni (MSOV, 2003).

Seveda podjetje ocenjevalca vrednosti angažira samo kot strokovno pomoč pri določanju poštene vrednosti. Ali je ocena ocenjevalca primerna kot ocena poštene vrednosti pa je odgovornost uprave podjetja. Vedeti moramo, da je pojem poštene vrednosti širši od pojma tržna vrednosti. Kot smo napisali že zgoraj omenili, je poštena vrednost splošen izraz, ki se uporablja v računovodstvu. Poštena vrednost namreč lahko obsega tudi nadomestek tržne

vrednosti v okoliščinah, ko tržna vrednost ni določljiva. Poleg tega se pojem poštene vrednosti uporablja v različnih okoliščinah, tukaj mislimo na sredstva in obveznosti. Poštena vrednost je lahko tržna vrednost samo v primeru, ko obstaja trg. V primeru, ko trg ni določljiv, pa je potrebno uporabiti različne načine vrednotenja, da bi ocenili pošteno vrednost (MSOV, 2003).

MSOV zahtevajo pri vrednotenju za namen računovodskega poročanja, da ocenjevalec upošteva:

- (a) tržni način ocenjevanja
- (b) objektivnost
- (c) popolno razkritje vseh dejstev, ki zadevajo okoliščine ocenjevanja na primeren in uporabniku prijazen način.

Ocenjevalci bodo sredstva vrednotili za namen računovodskega poročanja in sicer vsa sredstva, razen tistih, ki tvorijo posebna sredstva, se vrednotijo na osnove tržne vrednosti v skladu s MSOV 1 Uporaba tržnega načina.

Sredstva, ki jih normalno vrednotimo s tržnim načinom, se vrednotijo po tržni vrednosti v skladu s MSOV 1, upoštevajoč denarni tok, ki ga sredstva potencialno ustvarijo in vključujoč tudi denarni tok, ki ga dobimo s končno prodajo tega sredstva.

Tržno vrednost običajno oceni ocenjevalec vrednosti na podlagi uporabe treh načinov ocenjevanja vrednosti:

- (a) načina primerljivih prodaj
- (b) na donosu zasnovanega načina in
- (c) nabavnovrednostnega načina.

V primeru, ko tržne vrednosti ni mogoče ugotoviti, saj na primer delujoči trg za specializirano sredstvo ne obstaja oziroma takšno sredstvo ni predmet trgovanja, moramo za takšno sredstvo tržno vrednost določiti z uporabo na donosu zasnovanega načina ocenjevanja vrednosti ali tako imenovanega DRC. Če oceno vrednosti dobimo s pomočjo metode DRC kot podlago za oceno poštene vrednosti, potem takšne vrednosti ne moremo neposredno sprejeti kot pošteno vrednosti, ampak jo moramo preveriti še z vidika finančne izvedljivosti z uporabo preizkusa z vrednostjo v uporabi. Ocene vrednosti, katere dobimo z metodo DRC namreč neposredno ne odražajo vidikov ekonomskega zastaranja, ampak le vidike fizičnega in funkcionalnega zastaranja. To pomeni, da lahko predstavljajo podlago za pošteno vrednost le ob izvedbi preizkusa vrednosti v uporabi.

V nadaljevanju si bomo pogledali že zgoraj omenjene načine ocenjevanja tržne vrednosti.

5.1.1 Način primerljivih prodaj

Način primerljivih prodaj določa tržno vrednost sredstev s pregledovanjem cen, običajno plačanih za takšna sredstva, ki predstavljajo z vidika kupca konkurenco obravnavanemu sredstvu. Ocenjevalec z analizo prodaje ugotavlja ustrezno motiviranost strank. Ob tem mora izločiti prodajne cene, ki izražajo motivacijo, ki je drugačna od značilnega predstavnika na trgu. To na primer pomeni posel posebnega kupca, ki je za določeno sredstvo na tržno ceno plačati še dodatek. Obravnavano sredstvo, kateremu ocenjujemo vrednost, primerjamo z zadnjimi prodajnimi cenami, ki so na voljo na trgu. Smiselno je vključiti tudi ponudbo in povpraševanje po podobnih sredstvih, čeprav posli niso še bili realizirani (MSOV, 2003).

Prodajne cene se proučujejo z uporabo ustreznih primerjalnih enot, potrebno pa jih je prilagoditi razlikam glede na osnovo sestavin primerjave. Ocenjevalec mora pri tej metodi upoštevati tudi premoženjske pravice, katerih vrednost je potrebno oceniti, da bi zagotovil, da so pravice do ocenjevanega premoženja enake kot tiste, povezane s primerljivim sredstvom. Če te enakosti ni, so potrebne ustrezne prilagoditve (MSOV, 2003).

Način primerljivih prodaj se uporablja in je prepričljiv v primerih, ko so na voljo zadostni podatki o trgu, saj gre za najbolj neposreden in sistematičen način ocenjevanja tržne vrednosti. V primeru hitrih sprememb ali nestanovitnosti na trgu ali pa pri ocenjevanju vrednosti sredstev s posebnim namenom, ki je le redko naprodaj, je zanesljivost te metode omejena (MSOV, 2003).

5.1.2 Na donosu zasnovan način

Na donosu zasnovan način določa vrednost na podlagi izračuna sedanje vrednosti ocene pričakovanih donosov oziroma koristi, ki jih prinaša določeno sredstvo in tveganj, ki jim je to sredstvo podvrženo, upoštevajoč tudi časovno vrednost denarja. Pri tem se običajno uporabljata dve metodi, in sicer (MSOV, 2003):

- (a) metoda kapitalizacije, po kateri normalno pričakovan donos pretvorimo v vrednost s pomočjo stopnje kapitalizacije, ki predstavlja zahtevano stopnjo donosa, zmanjšano za pričakovano rast donosa,
- (b) metoda diskontiranja, po kateri se v naslednjih časovnih obdobjih pričakovani donosi pretvorijo v sedanjo vrednost s pomočjo diskontne stopnje, ki predstavlja zahtevano stopnjo donosa.

Z uporabo tega načina lahko ocenimo tako tržne kot tudi netržne vrednosti. Tržno vrednost dobimo s tem načinom le, če podatki o donosu in tveganjih temeljijo na tržnih podlagah.

5.1.3 Nabavnovrednostni način

Ko govorimo o nabavnovrednostnem načinu ocenjevanja vrednosti upoštevamo možnost, da je kot nadomestilo za nakup danega sredstva možno zgraditi drugo sredstvo, ki je lahko kopija originala ali pa gre za takšno sredstvo, ki lahko daje enako koristnost. V prvem primeru govorimo o reprodukcijski nabavni vrednosti, v drugem primeru pa govorimo o nadomestitveni nabavni vrednosti. Pri ocenjevanju konkretnega sredstva je glede na opredeljeno izhodišče (ali gre za reprodukcijsko ali nadomestitveno nabavno vrednost) potrebno upoštevati značilnosti ocenjevanega sredstva z vidika fizične dotrajanosti, funkcionalne ustreznosti in glede na zunanje vplive, kateri vplivajo na sredstvo in s temi dejavniki ustrezno zmanjšamo reprodukcijsko oziroma nadomestitveno vrednost. Posebna metoda v okviru tega načina je DRC, katero smo opredelili zgoraj. Ocenjevalci vrednosti jo uporabljajo pri ocenjevanju specialnih sredstev za računovodsko poročanje, ko so tržni podatki omejeni ali jih sploh ni mogoče pridobiti. V primeru, da ocenjevalec zaradi pomanjkanja tržnih podatkov pri oceni premoženja uporabi le DRC, je za določanje pošteno vrednosti potrebno preveriti, ali donosnost podjetja opravičuje vrednost, ki smo jo dobili z DRC (MSOV, 2003) .

SKLEP

V diplomskem delu sem opredelil opredmetena osnovna sredstva, predvsem pa sem se osredotočil na njihovo pošteno vrednost. Gre za koncept z vidika računovodskih standardov, saj je poštena vrednost koncept vrednotenja in prikazovanja glede na posamezen računovodski okvir.

Opredmetena osnovna sredstva in njihovo računovodenje je veliki večini podjetij eden izmed glavnih sestavnih delov celotnega računovodstva, saj osnovna sredstva običajno predstavljajo razmeroma velik del sredstev v bilanci stanja, pravilnost njihovega vrednotenja in prenašanja vrednosti na poslovne učinke pa lahko močno vpliva na izkazovanje uspešnosti podjetja. Nepremičnine, zgradbe in oprema predstavljajo glavni vir sredstev prihodnjih zmožnosti storitev podjetja. Njihovo vrednotenje je za uporabnike izkazov zelo pomembno, saj predstavlja premoženje, ki bo podjetju na razpolago v prihodnosti in lahko kaže na nekatere pokazatelje bodoče likvidnosti in denarnih tokov (Schroeder & Clark, 1995, str. 307).

Pojem pošteno vrednosti računovodskih kategorij je postal aktualen kot posledica velikih finančnih škandalov v preteklosti, tukaj mislimo predvsem na Enron, World Com in Parmalat. Tudi v današnjih časih se svetovna gospodarstva ubadajo s finančno krizo, kar vsekakor pomeni prisotnost visokega tveganja na strani vrednotenja in prikazovanja računovodskih kategorij. Na eni strani imamo poslovanje podjetij, ki hočejo podjetja prikazati v najboljši možni podobi, kar lahko pripelje do raznih manipulacij računovodskih kategorij v smislu prikaza čim boljšega poslovanja, s tem bi seveda zadovoljili svoje

potrebe in potrebe lastnikov, na drugi strani pa imamo lastnike oziroma potencialne investitorje, ki bi o podjetju hoteli pridobiti karseda realno sliko. V takšnih primerih je upoštevanje načela pravičnosti in poštenosti ter posledično koncepta poštene vrednosti računovodskih kategorij ključnega pomena, saj si lahko le v tem primeru zagotovimo realno sliko o podjetju.

Zavedati se moramo tudi številnih problemov pri določanju poštene vrednosti, saj tržni podatki kot najboljši pokazatelj poštene vrednosti niso vedno na voljo, kar pomeni da se v sistem določanja poštene vrednosti vključi tudi veliko število predpostavk, katerih realnost je velikokrat pod vprašajem, vsekakor gre v takšnih primerih za subjektivno oceno, ki temelji na strokovnosti ocenjevalca vrednosti.

LITERATURA IN VIRI

1. Cerar, R. (2006). *Računovodstvo opredmetenih osnovnih sredstev: Primerjava SRS, MSRP in Ameriških računovodskih standardov* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Dolinšek, K. (2005). *Vrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev po pošteni vrednosti* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
3. Duhovnik, M., & Praznik, B. (2006). *Revidiranje vrednotenja po pošteni vrednosti. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva Pooblaščen revizor*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
4. International Accounting Standards Comitee Foundation. (2007). *International Accounting Standards Board – IASB: International Financial Reporting Standards*. London: International Accounting Standards Comitee Foundation.
5. International Valuation Standards Commitee. (2003). *Mednarodni standardi ocenjevanja vrednosti 2005*. London: International Valuation Standards Commitee.
6. Hieng, R. et al. (2004). *Računovodstvo. Slovenski računovodski standardi. Gradivo za izobraževanje*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
7. Lennard, A. (2002). Liabilities and how to account for them. *Accounting Standard Board*. Najdeno 10. oktobra 2009 na spletnem naslovu [http:// www .frc. org. uk /images/ uploaded/documents/Liabilities.pdf](http://www.frc.org.uk/images/uploaded/documents/Liabilities.pdf)
8. Liang, P. J. (2001). Recognition; an information content perspective. *Accounting Horizons*, 15 (3), 223-242.
9. Nobes, C. W. (2001). *Asset Measurement Bases in UK and IASC Standards*. London: Certified Accuntants Educational Trust.
10. Novak, A. (2007). Podlage za merjenje sredstev. *IKS*, 6, 28-45.
11. Odar, M. (2001). Najpomembnejše spremembe uvoda v Slovenske računovodske standarde. *IKS*, 12, 13-23.
12. Odar, M. (2006). *Merjenje in vrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev in naložbenih nepremičnin po SRS 2006 z zgledi*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
13. Odar, M. (2000). Prevrednotovanje gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih in razvidih (str. 17-37). *Zbornik referatov 3. Letne konference preizkušenih računovodij*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
14. Odar, M. (2003). *Predpostavka previdnosti ter vrednotenje sredstev in dolgov po pošteni vrednosti*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
15. Praznik, B. (2005). Ocenjevanje vrednosti za namen računovodskega poročanja. *Revizor*, 2, 31-49.
16. Praznik, B. (2005). Problemi ugotavljanja in določanja poštene vrednosti sredstev (str. 65-81). *8. Letna konferenca računovodij*, Ljubljana.
17. Schroeder, R. G. & Clark, M. (1994). *Accounting Theory: Text and Readings*. New York: John Wiley & Sons.

18. Slapničar, S. (2007, 15. maj). Ali bo merjenje poštenih vrednosti izboljšalo računovodstvo? *Finance*, str. 22.
19. Slovenski inštitut za revizijo. (2006). *Slovenski računovodski standardi 2006*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
20. Turk, I. (2002). *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
21. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 42/2006, 60/2006 popr., 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008, 23/2009; Odl. US: U-I-268/06-35, 42/2009, 65/2009-UPB3, 83/2009 Odl. US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8.
22. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. (2006). *Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2004 z Mednarodnimi računovodskimi standardi in pojasnili strokovnega odbora za pojasnjevanje*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.